

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет іноземних мов

Кафедра англійської мови та методики її навчання

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: « **Формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні в учнів старших класів засобами мовленнєвотворчих завдань**»

Здобувачки/здобувача 2 курсу групи 2 МСОА
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальності 014 Середня освіта
(за предметними спеціальностями)
Предметної спеціальності 014.02 Середня освіта
(англійська мова та зарубіжна література)
Спеціалізації 014.021 Англійська мова та зарубіжна література
Додаткової спеціалізації 014.022 Німецька мова
та зарубіжна література

Грубчак Аліни Олександрівни

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
посилання на відповідне джерело

Науковий керівник
Ігнатова Олена Миколаївна
кандидат педагогічних наук, доцент

(підпис)

Грубчак А. О.
(ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2025 рік

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні засади формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні учнів старших класів та обґрунтовано ефективність використання мовленнєвотворчих завдань як засобу її розвитку. Розкрито сутність понять «*монологічне мовлення*», «*мовленнєвотворче завдання*», уточнено їх класифікацію та роль у навчальному процесі. Визначено психолого-педагогічні особливості старшокласників, що впливають на формування монологічного висловлювання. Описано методику впровадження комплексу мовленнєвотворчих завдань, спрямованих на розвиток логічності, зв'язності, аргументованості та комунікативної адекватності висловлювання. Розроблено та апробовано комплекс вправ, який включає аналітичні, структурно-творчі та продуктивні завдання. За результатами експериментальної роботи підтверджено, що запропонована система вправ сприяє підвищенню сформованості монологічного мовлення старшокласників.

Ключові слова: монологічне мовлення, мовленнєвотворчі завдання, іншомовна компетентність, старшокласники, розвиток мовлення.

ABSTRACT

The qualification paper examines the theoretical foundations of developing foreign-language monologic competence among high school students and substantiates the effectiveness of using speech-creating tasks as a tool for its formation. The essence of the concepts “*monologic speaking*” and “*speech-creating task*” is clarified, along with their classification and role in the educational process. The psychological and pedagogical characteristics of high school learners that influence the development of monologic speech are identified. The methodology for implementing a system of speech-creating tasks aimed at developing coherence, logic, argumentation, and communicative appropriateness is described. A set of exercises—including analytical, structural-creative, and productive tasks—was developed and tested. The results of the experimental study confirm that the proposed system of exercises significantly improves learners’ monologic speaking competence.

Keywords: monologic speaking, speech-creating tasks, foreign-language competence, high school students, speech development.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	1
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	5
1.1 Сутність поняття іншомовної компетентності та її значення в навчанні старшокласників.....	5
1.2 Особливості формування монологічного мовлення в учнів старших класів.....	11
1.3 Роль мовленнєвотворчих завдань у розвитку іншомовної компетентності в монологічному мовленні.....	17
1.4 Підходи до вибору та структурування мовленнєвотворчих завдань для розвитку монологічного мовлення.....	22
1.5 Умови ефективного використання мовленнєвотворчих завдань у навчальному процесі.....	30
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МОВЛЕННЄВОТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ.....	35
2.1. Організація пробного навчання.....	35
2.2 Комплекс мовленнєвотворчих завдань для формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні старшокласників.....	48
2.3. Аналіз результатів проведеного дослідження.....	61
2.4. Методичні рекомендації для вчителів щодо формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні засобами мовленнєвотворчих завдань.....	65
Висновки до розділу 2.....	67
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	71

ВСТУП

Сучасний світ, що стрімко глобалізується, ставить перед молодим поколінням нові вимоги, серед яких особливо виділяється іншомовна комунікативна компетентність. Володіння іноземною мовою надає широкі можливості для міжкультурного діалогу, професійного зростання та самореалізації. У цьому контексті система освіти повинна забезпечити учням необхідні інструменти для успішної інтеграції у міжнародне середовище, одним з яких є навички монологічного мовлення. Актуальність дослідження полягає в тому, що монологічне мовлення, що передбачає логічне, зв'язне та структуроване висловлення думок, є ключовим для публічних виступів, участі в дискусіях і самостійного представлення ідей. Особливу увагу слід приділити формуванню цієї навички у старшокласників, які вже мають певний рівень володіння мовою і потребують розвитку вміння аргументовано виражати власні думки. Ефективним інструментом досягнення цієї мети є мовленнєвотворчі завдання, що моделюють реальні комунікативні ситуації та сприяють розвитку іншомовної компетентності, наближаючи учнів до практичного застосування набутих знань.

Метою дослідження є обґрунтування та розробка ефективних методів використання мовленнєвотворчих завдань для формування іншомовної комунікативної компетентності в монологічному мовленні, які спрямоване на вдосконалення методичних підходів, що забезпечать учням старших класів. можливість логічно, структуровано та аргументовано висловлювати власні думки іноземною мовою.

Перелік запитань, які підлягають розробці:

Об'єкт дослідження – формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів старших класів у монологічному мовленні.

Предмет дослідження – методичні інструменти та підходи до застосування мовленнєвотворчих завдань з метою розвитку іншомовної компетентності у монологічному мовленні старшокласників.

У ході дослідження поставлено такі завдання:

- 1) здійснити теоретичний огляд наукових джерел щодо сутності та структурних компонентів монологічного мовлення в учнів старших класів;
- 2) проаналізувати психолого-педагогічні особливості старшокласників, які впливають на процес формування іншомовного монологічного висловлювання;
- 3) визначити роль мовленнєвотворчих завдань у розвитку монологічного мовлення та з'ясувати їхні методичні характеристики;
- 4) розробити комплекс мовленнєвотворчих завдань, спрямованих на формування логічності, зв'язності, аргументованості та комунікативної адекватності монологічного мовлення;
- 5) апробувати запропонований комплекс вправ у процесі навчання іноземної мови в старшій школі та визначити його ефективність;
- 6) формулювати методичні рекомендації щодо використання мовленнєвотворчих завдань для розвитку монологічного мовлення старшокласників у закладах загальної середньої освіти.

Для досягнення мети та завдань дослідження застосовано комплекс методів:

1. Теоретичні методи:

- аналіз науково-методичної, психолого-педагогічної та лінгводидактичної літератури з питань формування іншомовної компетентності;
- вивчення концепцій і підходів до розвитку монологічного мовлення;
- систематизація та узагальнення отриманих теоретичних відомостей для обґрунтування доцільності використання мовленнєвотворчих завдань у старшій школі.

2. Емпіричні методи:

- педагогічне спостереження за навчальним процесом;

- діагностичні методи (анкетування, опитування учнів та вчителів);
- педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи);
- тестування рівня сформованості монологічного мовлення;
- якісний і кількісний аналіз результатів експерименту для оцінки ефективності застосованих мовленнєвотворчих завдань.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці методичного підходу до формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні старшокласників через впровадження мовленнєвотворчих завдань. Запропонований підхід об'єднує лінгвістичні та педагогічні аспекти розвитку мовленнєвої активності, що забезпечує учням умови для формування самостійного, логічного та аргументованого викладу думок. Вперше комплексно проаналізовано вплив таких завдань на розвиток навичок монологічного мовлення, що дозволяє учням ефективніше висловлювати власні ідеї, будувати логічні висновки та підтримувати комунікативну активність.

Практичне значення роботи полягає у створенні комплексу мовленнєвотворчих завдань, які можуть бути інтегровані у навчальний процес для розвитку монологічного мовлення. Результати дослідження стануть у нагоді вчителям іноземної мови, сприяючи вдосконаленню шкільних програм, підвищенню рівня іншомовної компетентності та мотивації учнів до самостійного, зв'язного мовлення в межах навчальної програми.

Теоретичне значення дослідження полягає в поглибленні розуміння процесу формування іншом

овної компетентності в монологічному мовленні старшокласників через мовленнєвотворчі завдання. Робота систематизує сучасні підходи до розвитку комунікативних навичок і розширює знання про роль мовленнєвих завдань у стимулюванні мовленнєвої активності учнів. Отримані результати можуть бути основою для подальших досліджень з методики навчання іноземних мов.

Апробація результатів дослідження

1. Грубчак А. О. Психолого-педагогічні особливості формування іншомовної компетентності через монологічне мовлення // XXIII Всеукраїнська студентська інтернет-конференція з міжнародною участю «Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі (31 жовтня 2025 р.) / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2025
2. Грубчак А.О. Ефективні методики застосування мовленнєво творчих завдань на уроках іноземної мови для старших класів // Актуальні проблеми лінгвістики, перекладознавства, методики навчання іноземних мов та зарубіжної літератури в сучасному освітньому просторі: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (20 травня 2025 р.) / гол. ред. О. М. Ігнатова. Вінниця : ТОВ «Друк Плюс», 2025. Вип. 1. С. 188-189.
3. Грубчак. А. О Формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні в учнів старших класів засобами мовленнєвотворчих завдань // VI Всеукраїнська студентська науково-практична Інтернет-конференція «Сучасні філологічні дослідження: традиції та інновації» (21 листопада 2024 р.) / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2024.
4. Грубчак А. О. Вплив мотивації і комунікативної активності учнів на розвиток іншомовної компетентності в монологічному мовленні // Сучасні досягнення та перспективи науки та освіти : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (26 жовтня 2025 р.). Research Europe, Житомир, 2025. 128 с.

Структура роботи. Дана робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (65 найменувань). Загальний обсяг роботи - 79 сторінок, з них 65 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

1.1. Сутність поняття іншомовної компетентності та її значення в навчанні старшокласників

У сучасній освіті іншомовна компетентність вважається одним з ключових результатів вивчення іноземної мови, так як вона гарантує здатність людини спілкуватися у різних сферах життя. Це не просто перелік знань, умінь і навичок, а визначальна риса особистості, яка дозволяє їй ефективно вирішувати комунікативні завдання в умовах реального спілкування. Враховуючи компетентнісний підхід, що лежить в основі сучасних Державних освітніх стандартів українських середніх шкіл, іншомовна компетентність розглядається як важливий показник, що показує про ступінь готовності учня до спілкування іноземною мовою [8, с. 43].

Поняття «компетенція» та «компетентність» походить від латинського: - *competentia* (зустріч; угода; відповідність) та *competere* (відповідати; відповідати). Компетентність зазвичай означає відповідний рівень знань, умінь і навичок, необхідних для успішної діяльності в певній галузі. Компетентність в освітніх дискусіях означає, що учень якісно підготовлений, тобто учень набув досвіду в предметі, і його здатність успішно діяти в життєвій ситуації [8, с. 7]. Компетентність відома, з точки зору О.Є Юніної, як суміш взаємопов'язаних атрибутів особистості (розуміння, навички, здібності та методи поведінки в даному предметі), які концептуалізуються у відношенні до певного кола матеріалу і необхідні для якісної продуктивної дії щодо цих. Таким чином, іншомовна компетентність включає лінгвістичні, соціокультурні, психологічні та особистісні компоненти.

Іншомовна комунікативна компетентність є багатокомпонентною структурою, що відображено в працях С. Ю. Ніколаєвої. Вона включає такі ключові компоненти:

- *Мовленнєву компетентність* — здатність використовувати мову для спілкування, тобто здатність розуміти та продуктивно висловлюватись в усній та письмовій формах (аудіювання, говоріння, читання, письмо) Це означає наявність різноманітних комунікативних навичок у широкому діапазоні або типах мовленнєвої діяльності.

- *Мовну компетентність* — розуміння фонетики, словникового запасу, граматики, синтаксису, орфографії, пунктуації та їх використання. Це базовий компонент, який забезпечує правильність мовлення.

- *Соціокультурну компетентність* — розуміння національно-культурних особливостей мовленнєвої поведінки носіїв мови, здатність використовувати їх у процесі комунікації та розуміння культурних відмінностей. Тобто, це дозволяє правильно розуміти та продукувати мовлення в конкретному культурному середовищі.

- *Стратегічну компетентність* — здатність компенсувати недоліки в знаннях мови та мовленнєвих навичках за допомогою невербальних засобів, таких як перефразування, пояснення. Це свого роду стратегії, які підтримують комунікацію, навіть якщо мовні ресурси недоступні.

- *Дискурсивну компетентність* — здатність створювати зв'язні, логічні та послідовні висловлювання, об'єднуючи речення в єдиний текст – і розуміти їх. Це підтримує потік і організацію мовлення. [28, с. 142].

Такий підхід поділяє також О. Б. Бігіч яка виступає за іншомовну компетентність, засновану на значущих комунікативних ситуаціях, які повинні бути дуже схожими на автентичне мовне середовище [5, с. 56]. Це забезпечує, що учні не лише вивчають правила, але й інтегрують їх у життєві сценарії. У своїх дослідженнях М.О. Івахова описує той факт, що компетентність у вивченні

іноземної мови виникає через поєднання лінгвістичних, соціокультурних та комунікативних факторів, що робить розуміння вивчення іноземної мови ще складнішим [12, с. 32].

Монологічне мовлення займає особливе місце в системі іншомовної комунікативної компетентності. Це відносно складна мовленнєва діяльність, що вимагає значного ступеня формування як мовних, так і когнітивних навичок від особистості. Монологічне мовлення формує навички послідовного або логічного викладу думок, що є дуже важливим для учнів старших класів не лише в школі, але й у майбутньому професійному житті, де їм зазвичай потрібно виступати публічно, формулювати думки та аргументувати свою позицію.

У більшості праць дослідників монологічне мовлення є значно складнішим порівняно з діалогічним, і тому воно вимагає спеціально організованих та цілеспрямованих процесів для формування. Монологічне висловлювання є контекстно-специфічним, а діалог відповідає більш безпосередньо ситуаційній комунікаційній обстановці [52, с. 6]. Інформація подорожує з співрозмовником у двох і більше напрямках, і кожного разу для кожного співрозмовника частини мовлення розділяються на секції, які отримують повідомлення і обробляють їх для процесу комунікації [14, с. 19]. Сучасна методика описує монологічне мовлення як мовлення усного продукування власних думок мовця, що включає комунікативну мотивацію, раціональність, стабільність, структурну строгість, адекватну повноту та правильність у самому мовленні [52, с. 3].

Компетентність у монологічному мовленні — це намір і здатність мовця структурувати та адаптувати власне іншомовне мовлення для різних типів монологу відповідно до комунікативної ситуації, поставленого мовленнєвого завдання та мети. Знання, навички та здібності іншомовної комунікації з'являються разом із формуванням комунікативних можливостей у монологічному мовленні. Ці навички включають: мотивацію студентів до спілкування іноземною мовою; здатність формулювати, структурувати та переглядати власні монологи;

здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; збереження раніше висловленої інформації для демонстрації логічного мислення; дотримання правил і норм при спілкуванні та поведінці; здатність використовувати власні перспективи іноземною мовою в монологі тощо.

Як пояснює С.Е. Кіржнер, монолог — це організоване, систематичне та інтонаційно завершене усне висловлювання, структуроване за змістом [16, с. 132]. Воно виглядає відносно самодостатнім, передбачливим і цілеспрямованим. О. М. Устименко підкреслював, що компетентність у монологічному мовленні іноземною мовою — це здатність планувати, реалізовувати та коригувати власні фрази [40, с. 95]. На практиці учні часто стикалися з проблемами саме на етапі планування висловлювання, тому важливо навчити їх, як тематична схема може будуватися на логіці та послідовності висловлювання.

Монолог містить кілька складних особливостей комунікації, які роблять його монологом, відмінним від діалогічного мовлення:

- **Односпрямованість:** мовник є окремим актором у монологі: ініціює та реалізує мовленнєвий акт самостійно і не обмінюється словами взаємозамінно.

- **Зв'язність:** усі частини висловлювання логічно пов'язані та утворюють одне ціле.

- **Тематичність:** монолог виходить з однієї або кількох взаємопов'язаних тем.

- **Логічність:** думки розглядаються в певному порядку, їхні причини та наслідки аналізуються.

- **Завершеність:** висловлювання слідує логічному порядку з чітким початком, закінченням, яке служить його фокусом, семантичним завершенням.

Монологічне мовлення вважається досить особливим у сфері освіти, оскільки, розвиваючи навички послідовного та логічного викладу думки, воно стає все більш необхідним у школах, а також у майбутній робочій силі для старшокласників. Як визначила С.Е. Кіржнер, «монолог» виражає зв'язне, логічне та інтонаційно завершене усне представлення, вербальну структуру змісту [16, с.

133]. За словами О. М. Устименко, компетентність у монологічному мовленні іноземною мовою полягає в плануванні власного висловлювання, його реалізації та подальшому коригуванні [40, с. 96]. У своїй практиці викладання я виявила, що учні стикаються з труднощами саме на етапі планування фрази, тому для їх навчання необхідно застосовувати тематичні схеми, які розвивають логіку висловлювання. На думку А. М. Зубрейчук монолог виконує інформаційну, впливову та емоційно-оцінювальну функції.[11, с. 34]. Один аспект, який я спостерігала, це те, що учні охоче залучаються до виконання завдань, які пов'язані з оцінкою та власною думкою, щоб вони могли самостійно висловлюватися і відчувати успіх.

Важливо, що зміст висловлювання також є джерелом тематичної організації. За словами Л. В. Чубирко, монологи є ієрархічними в тому сенсі, що вони містять макротему та мікротему [43, с. 194] і є важливими для самостійного формування думок учнів на задану тему.

Розвиток аналітичних та концептуальних здібностей: аналіз, синтез, узагальнення, формулювання висновків становить основу формування монологічного мовлення. [31, с. 164] Це призводить до того, що, на мою думку, вправи на узагальнення інформації з різних джерел допомагають розвивати ці навички.

Як показують новітні дослідження, що вплив інтерактивних методів, таких як ситуативні завдання, проблемні питання та мультимедійні матеріали ефективно впливають на мотивацію учнів [12, с. 99]. У своїй практиці я також використовувала візуальні техніки, відео, інтерактивні презентації – все це значно покращує якість монологічного висловлювання. Це зовнішні (вимова, інтонація) та внутрішні (граматика, словниковий запас) аспекти мовленнєвих навичок. Вони є вимогою, на якій базується мовленнєва здатність – використання мовлення з наміром. Я зрозуміла, що розвиток мовленнєвих навичок є ключем до розвитку повного монологу.

Дослідження іноземних вчених підкреслюють, що навчання монологу та самооцінка і формувальні стратегії оцінювання є важливими [52, с. 344]. Я часто застосовую це на практиці: після виступу учні оцінюють себе на основі змісту, мови, дизайну та структурованості висловлювання.

Більше того, одним з ключових факторів розвитку компетентності в іноземній мові є залучення учня до формування власного мовного продукту – усного або письмового представлення. Такі види роботи можуть служити основою для роздумів, розвитку навичок формулювання з аргументами власними словами та адаптації цього формулювання до комунікативної ситуації. На моїх уроках група працювала з практичними проектами, коли наші учні працювали в групі або самостійно готували монологічні виступи на теми культури, науки, соціальних питань. Це допомогло мені з міжпредметними, глобальними аспектами та мовною впевненістю. Я також скористалася портфоліо-підходом, який допомагає учням відстежувати власний розвиток і розвивати відповідальне ставлення до навчального процесу.

Таким чином, оволодіння компетентністю в іноземній мові в монологічному мовленні є багаторівневим інтегрованим формуванням, яке включає вивчені елементи, компетенції, техніки подолання та індивідуальні характеристики. Виховання мовної особистості має відбуватися як мета в освіті, так і як корисний підхід до розвитку мовної особистості, здатної до раціонального самовираження, використання критичного мислення та міжкультурної комунікації.

На мою думку, формування цієї компетентності у старшокласників є секретом їхнього успіху в суспільстві та в університетському житті.

1.2 Особливості формування монологічного мовлення в учнів старших класів

Розвиток монологічного мовлення є однією з основних частин володіння іноземною мовою і є одним з факторів розвитку автономії, зв'язності та сили аргументації у поясненнях старшокласників. У відповідь на глобалізацію та очікування випускників шкіл, чітке формулювання логічно обґрунтованого мовлення іноземною мовою як засобу успішної підготовки до подальшого навчання та роботи є беззаперечним очікуванням. На відміну від діалогічного та полілогічного мовлення, монологічне мовлення характеризується безперервним, організованим і цілеспрямованим вираженням однією особою, спрямованим до слухача, без негайного зворотного зв'язку. [15, с. 55]. Воно є складним, оскільки немає доказів для ситуації, питань, і мовцю потрібно розвивати високий рівень внутрішньої програми мовлення та логічно організовувати думку.

У продуктивній мовленнєвій діяльності існують, по суті, два способи вираження мовлення: діалогічний та монологічний. **Монолог** (від грецького *monos* - один, *logos* - слово) є організованим висловлюванням своїх думок з метою передачі інформації, переконання, опису, розповіді або аргументації. Психологічні монологи створюються, коли певний елемент (тобто планування, пошук мовного інструменту, ментальне програмування, зовнішнє виявлення) стає темою і часто називається мовним представленням.

До психологічних аспектів монологічного мовлення можна віднести такі:

- *Цілеспрямованість і мотивація*: усі монологи мають причину для їх виконання (інформувати, переконувати, описувати, впливати). Студент повинен розуміти, чому він намагається це повідомити і висловити це.
- *Одностороннє спілкування*: мовлення спрямоване на одну або кілька осіб (аудиторію), і дії мовця в основному залежать від аудиторії;

- *Підготовленість/планування*: фраза часто підготовлена заздалегідь, тому враховуйте структуру - що означає здатність визначити, яка форма фрази буде надана (або вибір мови), які слова використовувати, щоб мовлення виділялося;
- *Контекстуальність*: висловлювання побудоване як монолог без посилання на місце мовлення в екстралінгвістичній ситуації, і має бути зрозумілим. Для цього мовець встановлює контекст, який не дозволяє подвійного обліку думки;
- *Відносна безперервність*: зміст залишається постійним протягом деякого часу і не повинен перериватися (час, протягом якого думка прогресує логічно і в послідовних формах), тому думка організована чітко і логічно;
- *Менш збуджене та емоційне вираження, ніж діалог*: воно, загалом, нейтральне і не наповнене почуттями так сильно, і паралінгвістичні засоби можуть бути більше винятком, ніж правилом;
- *Відсутність часових обмежень*: психологічні дослідження підкреслюють складність монологічного мовлення над діалогічним, оскільки воно потребує зв'язності, послідовності, плавності та значення навіть у рідній мові, оскільки має вищий ступінь вираження та виразності;
- *Розширення*: монолог є обширним і значним за обсягом і не залежить від контексту, що передбачає повне і зв'язне виробництво думки.
- *Логічність і послідовність*: вираження має бути логічно організованим, погляд має мати сенс у логічному порядку (хронологічно, причинно, дедуктивно/індуктивно) з логічними зв'язками (сполучниками, когезійними засобами);
- *Зв'язність (когезія)*: зв'язність підтримується лінгвістичними методологіями (наприклад, лексичними повтореннями, синонімами, займенниками або сполучниками), що ведуть від одного до іншого, і через формальні форми зв'язування речень. Зв'язність є семантичною структурою тексту; це є важливим для розуміння загальної ідеї думки. Як стверджували Л. Чубирко та О. Липчанко-Ковачик, монологічне мовлення слідує ієрархії макротем і мікротем, основі для самостійного формування думки [43, с.194].

Монолог організований з точки зору структури (вступ, основна частина і висновок), так що ми маємо думку, яка завершена. Лінгвістичні особливості включають: розширене вираження думки; складні синтаксичні структури; елементи зв'язку; прислівники, прийменники та частки. Монологічне мовлення є таким видом мовлення, яке природно зв'язне і складене на тему. Огляд наукових та методичних робіт призвів до категоризації функцій монологічного мовлення:

1. **Інформативна** (повідомлення): передача фактів, подій, явищ (наприклад, розповідь про рух, переказ уривка);
2. **Впливова функція**: зосереджена на моральному переконанні правильності певних думок, поглядів, переконань, дій; заохочення до дії або утримання від дії;
3. **Переконлива (аргументація)**: обґрунтування своєї думки, переконливий вплив на співрозмовника, зміна думки (наприклад, виступ у дебатах, презентація проекту);
4. **Описова**: створення словесного образу об'єкта, особи, місця (наприклад, картина або портрет);
5. **Експресивна**: почуття, емоції, ставлення до події (наприклад, історія, складена з вражень від фільму);
6. **Емоційно-оцінювальна** : мета полягає в оцінці поведінки, явищ та подій;
7. **Регулятивна**: сприяння дії, інструкції (тобто пояснення правил гри / інструкції з використання). [15, с. 56].

Розуміння та знання характеристики та функцій є необхідним для розробки методики навчання монологічного мовлення, оскільки вони визначають потреби освітніх завдань з точки зору змісту та структури. Тому розвиток монологічного мовлення у старших класах має будуватися з урахуванням глибоких психологічних та педагогічних особливостей цього вікового періоду, який є чутливим для формування багатьох когнітивних та особистісних якостей.

Для досягнення успіху в монологічному мовленні визначальними характеристика навчального процесу є орієнтацією на когнітивний та особистісний розвиток учнів.

До когнітивного розвитку відносять:

Формальні операції (Піаже) – це коли учні у віці 15-17 років досягають формальних операцій, де вони можуть мислити в абстрактних термінах дедуктивно, з потенційними наслідками того, що вони роблять. Ця здатність відіграє важливу роль у розвитку послідовності складних монологів, що слідує логічній структурі.

Розвиток логічного мислення – старші учні здатні виконувати більш складні ментальні операції: порівняння, зіставлення, класифікація, узагальнення, абстракція. Це дозволяє їм будувати все більш складні синтаксичні моделі та з'єднувати їх через зв'язки. Вони не просто повторюють, а аналізують і критично оцінюють інформацію.

Метакогніція – діти розвивають здатність до рефлексії як над своїм мисленням, так і над мовленням. Це заохочує дітей визначати свої невдачі, окреслювати слова, які вони повинні знайти, і вибирати інструменти, які зроблять або зламають це, що додає до самовизначення.

Особистісний розвиток включає в себе:

Самовизначення та ідентичність – У старшому шкільному віці людина завжди знаходиться в пошуку власної ідентичності. Це надихає на потребу в самовираженні — вираженні власної думки, погляду або поглядів, обговоренні тем, які їм важливі. Монологічне мовлення є формою самоствердження та презентації себе як особистості.

Соціалізація та прийняття ролі – підлітки входять у соціальні групи, щоб забезпечити прийняття в молодому віці. Монологічне мовлення є індивідуалізованим інструментом для виступу перед аудиторією, що є засобом комунікації про себе на публіці, розвитку соціальних навичок та впевненості в собі.

Мотивація – зовнішня мотивація (оцінки, вступ до університету) поєднується з внутрішньою мотивацією (інтерес до іноземної культури, бажання спілкуватися,

розвиток ідентичності) для старшокласників. Їхня мотивація значно зростає, оскільки вони усвідомлюють, що в реальному житті монологічне мовлення має дуже практичну корисність і необхідність.

Емоційно-вольова сфера – здатність саморегулювати емоції є в цьому віці, і це важливо в публічних виступах. Ви розвиваєте вольову регуляцію для вирішення проблем.

Монологічне мовлення відоме своєю складною організацією композиції, що вимагає не тільки повноти висловлювання, але й дотримання нормальних правил граматики, чіткої логіки та послідовного викладу змісту. Розвиток монологічного мовлення є циклічним і розвивається, відбуваючись через серію циклів, що відповідають покращенню автономії учнів та складності їх мовленнєвих дій. У методиці виділяють три основні етапи, що відповідають рівням продуктивності мовлення:

1. Репродуктивний етап: учні відтворюють або імітують деякі зразки мовлення. Мета полягає в тому, щоб встановити лексичний і граматичний зміст, набути основних навичок зв'язного мовлення та подолати початковий мовний бар'єр. Увага зосереджена на точності та правильності. Цей етап складається з повторення за мовцем/вчителем, запам'ятовування та відтворення, переказу тексту за планом/ключовими словами, опису за зразком, надання розгорнутих відповідей на запитання. Свідоме відтворення та аналіз мовних засобів мають перевагу над механічним запам'ятовуванням, навіть на цьому етапі.

2. Репродуктивно-продуктивний етап: учні починають складати інформацію, яку вони вивчили, і змінювати її, щоб створити власні висловлювання. Діти починають насолоджуватися незалежністю, але все ще мають значну підтримку. Мета полягає в тому, щоб набути гнучкості мовлення, здатності застосовувати вивчене до нових ситуацій. Деякі з цих завдань можуть включати: висловлення будь-якої думки з певної теми з підтримкою (ключові слова/план); розповідь на основі змісту таблиці/діаграми; опис речей за їх оцінними елементами; переказ тексту зі

зміною особи/часу; створення мікромонологів у контексті діалогу є серед основних завдань етапу. Заохочення творчого використання мовного матеріалу та додавання елементів розв'язання проблем дозволяє усвідомлений вибір мовних засобів.

3. Продуктивний (творчий) етап: учні можуть створювати оригінальні, розгорнуті, логічно побудовані монологи на вільну або складну тему. Це вимагає значного внутрішнього стратегування, вибору та структурування мовних засобів. Наголос робиться на змісті, логіці; виразності та комунікативній ефективності. Завдання полягає в тому, щоб створити та представити доповідь/проект, провести дебати, створити усну розповідь або історію (без підкріплення текстом), аргументувати позицію щодо прочитаної книги або фільму, імітувати публічний виступ. На цьому етапі, щоб мотивувати критичне мислення, як аргументувати; використовувати складні синтаксичні конструкції та широкий словниковий запас. Студенти повинні дійсно відчувати, що їм потрібно висловити свої думки.

Таблиця 1.2: Етапи формування монологічного мовлення та відповідні типи завдань для старшокласників

Етап Формування Монологу	Основна мета	Рівень самостійності / Опори	Приклади завдань для старшокласників
Репродуктивний	Засвоєння мовного матеріалу, базове зв'язне мовлення	Низький / Значна кількість опор	Переказ тексту за детальною схемою/планом; повторення за диктором складних речень; опис за зразком/кліше.
Репродуктивно-продуктивний	Комбінування та модифікація вивченого, гнучкість	Середній / Обмежені опори	Висловлення думки з використанням наданих аргументів; розповідь за серією малюнків; переказ з елементами власної оцінки.
Продуктивний (творчий)	Самостійне продукування оригінальних висловлювань	Високий / Мінімум опор або їх відсутність	Доповідь на проблемну тему; виступ на дебатах; створення відеоблогу; аргументований аналіз соціальної проблеми; презентація власного проекту.

1.3 Роль мовленнєвотворчих завдань у розвитку іншомовної компетентності в монологічному мовленні

Розвиток іншомовної компетентності, який визначається як інтегрована здатність до ефективної комунікації в різноманітних сферах життя є важливою складовою сучасної лінгводидактики, особливо на етапі навчання старшокласників. У цьому контексті монологічне мовлення виступає як складний, але важливий компонент, що вимагає від мовця не тільки знання мовних засобів, а й уміння послідовно, логічно та емоційно викладати власні думки. Для досягнення цієї мети ключову роль відіграють мовленнєво творчі завдання, що стимулюють як і продуктивну так репродуктивну діяльність учнів.

Іншомовна комунікативна компетентність, як вже зазначалося, є багатокомпонентною структурою, що охоплює мовленнєву, соціокультурну, стратегічну та дискурсивну компетенції [28, с. 356]. Формування монологічного мовлення в старшій школі вимагає комплексного підходу, що враховує психологічні та лінгвістичні особливості, такі як необхідність подолання страху публічного виступу та формування здатності до внутрішнього планування й логічного структурування висловлювання. Саме мовленнєвотворчі завдання надають інструментарій для цілеспрямованого впливу на ці аспекти, даючи учням можливість не просто відтворити завчені фрази, а створити оригінальний мовленнєвий продукт.

На відміну від репродуктивних або умовно-комунікативних вправ, мовленнєвотворчі завдання зосереджені на стимулюванні учнів до самостійного генезису мовленнєвих висловлювань, що є новим для них у плані змісту, форми або комбінації відомих елементів. Їхня сутність полягає в тому, що вони вимагають від мовця не тільки відбору і комбінування мовних засобів, а й активізації мисленнєвих процесів, уяви, здатності до інтерпретації та особистісного осмислення інформації. О. М. Коваленко підкреслює, що творчі завдання ефективно сприяють формуванню

іншомовної комунікативної компетентності, оскільки вони вимагають "нестандартних підходів до вирішення комунікативних завдань" [18, с. 34].

Функціонал мовленнєво-творчих завдань у розвитку монологічного мовлення надзвичайно широкий:

1. **Активізація когнітивно-мовленнєвих механізмів:** монолог потребує значної розумової роботи – від ідеї до реалізації. Мовленнєво-творчі завдання, такі як підготовка промови на задану тему або розробка сценарію усного виступу, вимагають аналізу, синтезу, узагальнення та формулювання висновків. Це ті когнітивні операції, що є основою для побудови логічно структурованого й завершеного монологу [31, с. 78]. Зокрема, І. К. Альбрехт та О. В. Гладка зазначають, що проблемне навчання, яке часто інтегрує творчі елементи, стимулює старшокласників до "формулювання власної думки та її аргументації" [1, с. 88], що безпосередньо впливає на розвиток когнітивної складової монологу.

2. **Формування самостійності та ініціативності:** завдання передбачають високий ступінь самостійності учнів у виборі змісту, формулюванні ідей та їх мовному оформленні. Це сприяє розвитку автономії суб'єкта навчання. Надання учням можливості самостійно продукувати мовлення є ефективнішим для глибокого засвоєння, ніж просте повторення [63, с. 75]. Така автономія є запорукою внутрішньої мотивації та формування проактивної позиції в навчальному процесі.

3. **Підвищення мотивації та зацікавленості:** монотонні вправи знижують інтерес до навчання. Натомість, мовленнєво-творчі завдання, дозволяють виявити індивідуальність, висловити власну думку та створити щось нове, значно підвищують мотивацію.

4. **Розвиток критичного мислення та рефлексії:** мовленнєво-творчі завдання часто вимагають аналізу інформації з різних джерел, формулювання власної позиції та її аргументації. Цей процес сприяє розвитку критичного мислення, здатності оцінювати інформацію та обґрунтовувати свої погляди. Зворотний зв'язок та самооцінювання після виконання таких вправ (наприклад,

після презентації) сприяють рефлексивній діяльності учнів, допомагаючи їм усвідомити сильні сторони та зони для покращення [49, с. 28].

Типологія монологів, яку також наводить Л. В. Кардаш є надзвичайно важливою для формування монологічних умінь у старшокласників. Вона включає **монолог-опис, монолог-розповідь, монолог-міркування та монолог-переконання**. [15, с. 56]. Кожен із цих типів монологу має свою специфічну структуру, логіку викладу та мовні особливості.

- **Монолог-опис з елементами уяви:** опис уявної подорожі, майбутнього міста, персонажа з книги, якого немає на ілюстрації, з максимальною деталізацією. Формування навичок монологічного опису є фундаментальним, і творчий підхід до нього робить цей процес більш захопливим. Структура даного монологу представлена такими блоками: зачин – основна частина – висновок(кінцівка)

- **Монолог-розповідь з елементами фантазії:** у монолозі-розповіді мова йде про об'єктивні факти з життя в цілому, то в монолозі-оповіді – про факти з життя самого оповідача. Розповідь про незвичайний випадок з життя вигаданого героя, продовження сюжету фільму чи книги, створення власної казки чи легенди. Це розвиває наративні вміння та креативне мислення

- **Монолог-міркування на основі проблемної ситуації:** це особливий вид мовлення, що містить роздуми (міркування), у процесі яких на основі вихідного судження робиться певний висновок. Оскільки у процесі міркування завжди вирішується якась проблема, то вона і є об'єктом роздуму. Для міркування характерний причинно-наслідковий зв'язок між подіями. Обговорення етичних дилем, соціальних проблем (наприклад, екологія, булінг, роль технологій у суспільстві), аналіз переваг і недоліків певного явища. Ці завдання сприяють формуванню критичного мислення та здатності до аргументації

- **Монолог-переконання (публічний виступ, презентація, дебати):** підготовка промови для переконання аудиторії в певній ідеї (наприклад, важливості благодійності, перевагах здорового способу життя).

Під час навчання учнів важливо розрізняти ці типи монологів і будувати їх відповідно до комунікативного наміру, що є основою для розвитку їхньої монологічної компетентності.

Ефективна інтеграція мовленнєво-творчих завдань у навчальний процес вимагає дотримання певних методичних принципів та використання адекватних стратегій:

1. Принцип комунікативної спрямованості: Будь-яке мовленнєво-творче завдання повинно мати чітку комунікативну мету та адресата. Це допомагає учням усвідомити, навіщо вони створюють монолог, і відповідно адаптувати його стиль та зміст.

2. Принцип послідовності та поетапності: від простіших завдань до складніших. Наприклад, спочатку учні можуть вчитися створювати короткі описи за опорами (ключові слова, малюнки), потім переходити до розгорнутих розповідей без опор, а далі – до аргументованих міркувань та публічних виступів.

3. Принцип опори на особистісний досвід та інтереси учнів: теми для мовленнєво творчих завдань мають бути релевантними та цікавими для старшокласників, дозволяючи їм висловити власні погляди, емоції та переживання. Це значно підвищує внутрішню мотивацію до навчання.

4. Принцип надання достатньої підтримки (Scaffolding): хоча завдання є творчими, особливо на початкових етапах, учням можуть знадобитися різні види опор:

- *Мовні опори:* Банк лексики, граматичні зразки, фрази-кліше для початку/завершення висловлювання, логічні зв'язки.

- *Змістові опори:* Плани, питання для обговорення, схеми-кластери, відео-або аудіоматеріали, що стимулюють думку.

- *Візуальні опори:* Картинки, інфографіка, діаграми, що можуть стати основою для опису або міркування.

5. Принцип зворотного зв'язку та формувального оцінювання: після виконання завдань критично важливо надати учням конструктивний та заохочувальний зворотний зв'язок. Фокусуватися слід не лише на мовних помилках, а й на якості змісту, логіці викладу, оригінальності ідей. Дослідженнях М. О. Івахової, підкреслюють, що інтерактивні методи, що включають ситуативний підхід та проєкти, посилюють мотивацію та сприяють глибшому осмисленню матеріалу [12, с. 99].

6. Використання інтерактивних та кооперативних форм роботи: групові та парні завдання, дискусії, дебати, спільна робота над проєктами (наприклад, підготовка спільної презентації або радіошоу) стимулюють мовленнєву активність, розвивають навички співпраці та взаємодії. О. Романюк підкреслює ефективність креативних методів навчання, що часто реалізуються через інтерактивні форми [38, с. 75].

Загалом, застосування мовленнєвотворчих завдань у навчанні іншомовного монологічного мовлення в старших класах дозволяє перейти від репродуктивного, шаблонного мовлення до продуктивного, гнучкого та особистісно забарвленого висловлювання. Такі завдання стимулюють учнів до активного мовленнєвого пошуку, самостійного конструювання змісту та творчої інтерпретації інформації, що сприяє глибшому засвоєнню мовного матеріалу. Вони не лише забезпечують удосконалення всіх компонентів іншомовної комунікативної компетентності, а й формують ключові навички XXI століття – креативність, критичне мислення, уміння ефективно взаємодіяти та комунікувати, працювати в команді та презентувати свої ідеї. Усе це робить випускників шкіл більш конкурентоспроможними, мобільними та адаптованими до вимог сучасного глобалізованого світу, де здатність чітко, переконливо та оригінально висловлювати власні думки є безцінним і стратегічно важливим активом.

1.4 Підходи до вибору та структурування мовленнєвотворчих завдань для розвитку монологічного мовлення

Розвиток монологічного мовлення у старшокласників є однією з основних цілей навчання іноземної мови, цей вид мовленнєвої діяльності позначає вираження людей, обґрунтування та логічну організацію ідей між собою; він показує їхню здатність створювати та організовувати думки в послідовну та логічну структуру. Отже, це залежить не лише від рівня підготовки учнів до вивчення іноземної мови, а й від продуманості та систематичної реалізації завдань із розвитку мовлення. Результати останніх методичних робіт свідчать, що ретельно розроблені завдання значно підвищують мотивацію та якість критичного мислення і розвивають вільне виконання роботи з іноземної мови. З огляду на це, вибір і формування завдань зі створення мовлення повинні бути обґрунтовані науково встановленими міркуваннями, що включають лінгвістичні, психологічні та педагогічні аспекти.

Монологічне висловлювання є складною мовленнєвою діяльністю, яка вимагає від учнів поєднання знань мови (лексики, граматики, фонетики), дискурсивності (зв'язність, когерентність, використання асоціативної інформації) та комунікативних стратегій (стратегія, подолання перешкод, відповідність аудиторії). Відповідно, вчитель повинен враховувати критерії відбору та структурування мовленнєвих завдань, як систематичний процес відбору та структурування, керуючись трьома різними сферами факторів: *комунікативними, когнітивними та соціокультурними факторами*. У цьому відношенні комунікативні фактори визначають цілі та контекст спілкування, когнітивні фактори характеризують мисленнєві процеси, що беруть участь, а соціокультурні фактори гарантують відповідність завдання культурним нормам і цінностям.

Проведений аналіз, обґрунтований науковою та методичною літературою, дозволяє нам визначити дві різні стратегії на уроках— **«зверху вниз» і «знизу вгору»**, які доповнюють одна одну.

Підхід «зверху вниз» стосується монологічних навичок, що розвиваються в результаті роботи з існуючим текстом. Тут навчання починається з повторних експозицій учнів до повного зразка, з учнями, які читають, слухають, запам'ятовують тощо, як модель для підготовки власних виразів. Потім, від відтворення тексту до адаптації його лексичного словника, практики окремих елементів, і останній крок — це самостійне відтворення подібних монологів. Існують типи завдань для цього, які включають відповіді на запитання про текстовий зміст цього матеріалу, підтвердження або спростування тверджень, вибір дієслів, прикметників, ідіоматичних виразів, що представляють позицію автора щодо подій, людей або явищ, формування основної концепції теми тексту, складання короткого резюме, надання вказівок або відгуків, і переказ з точки зору персонажа або конструювання альтернативного закінчення. Існує досить багато очевидних переваг у цьому. По-перше, текст створює чітко визначену комунікативну ситуацію, яку вчитель може використовувати, щоб змусити учнів організувати свій вираз. По-друге, ретельно відібрані тексти мають дуже високу інформативність і служать освітнім цілям. По-третє, справжні письмові тексти різних типів пропонують лінгвістичну та мовленнєву підтримку, надаючи вказівки для створення виразів для себе [39, с.106].

Підхід «знизу вгору» — це спосіб, при якому індивідуальні рухи та висловлювання мови поступово розвиваються, які потім асимілюються в більші мовленнєві структури. Цей підхід передбачає, що систематичне, поетапне та поступове вивчення елементів мови зрештою призводить до формування єдиного монологічного вираження в мовленні (усне виробництво) та в письмі. Цей підхід рекомендується застосовувати у двох випадках: на

попередньому етапі навчання, коли учні дізнаються, що вони не готові читати або не можуть надати навчальні тексти як повноцінні основи для мовленнєвих навичок та в середній та старшій школі в той час, коли мова та зміст учнів є досить обширними, що монологи пишуться з кількох текстів рідною або іноземною мовами, які читаються або слухаються, що може покращити міждисциплінарну інтеграцію комунікації в навчанні учнів.

Щоб такий підхід працював, вчитель повинен забезпечити наступні умови: учні мають достатньо знань з теми для міждисциплінарних зв'язків;

1. їхні мовні ресурси (лексика та граматики) є адекватними для спілкування іноземною мовою;
2. функція використання мови, така як запит інформації, згода, незгода;
3. учні навчилися процедурам організації вираження, таким як з'єднання, складання мовлення.

Таким чином, підходи «зверху вниз» і «знизу вгору» не є суперечливими, а доповнюють один одного, тим самим представляючи різні можливості для формування іноземної монологічної компетенції.

Вибір мовленнєво творчих завдань не може бути довільним, він повинен бути заснований на ряді чітко сформульованих принципів, які узгоджуються з сучасними методичними елементами. Ці принципи гарантують, що освітній процес є актуальним та ефективним, а також всебічним.

1. Принцип комунікативної орієнтації. Кожне завдання повинно мати чітку мету і бути в реальному або максимально наближеному до реального контексті спілкування. Навчання через автентичні ситуації (наприклад, презентація перед однокласниками, запис відеоблогу, участь у дебатах) вселяє стійку мотивацію та вдосконалює здатність учнів розвивати навички аргументованого мовлення, оскільки вони бачать, що набуті навички служитимуть їм у реальному світі. Це допомагає зменшити штучність освітнього процесу та перенести його в реальне життя.

2. Принцип особистісної значущості та мотивації. Вони повинні враховувати інтереси учнів, життєвий досвід, потреби та вікові особливості. Учні зазвичай більш охоче виконують завдання, засновані на їхніх цінностях, соціальному оточенні та майбутніх планах (наприклад, кар'єрні плани та хобі; подорожі). Врахування цих елементів персоналізує навчання та значно підвищує залученість [30, с. 284].

3. Принцип когнітивної складності. Ідея полягає в активації складних розумових процесів: аналізу, синтезу, узагальнення, критичного мислення та креативності. Дослідження показують, що завдання, що вимагають вирішення проблем у певному діапазоні (наприклад, «Запропонуйте відповіді на глобальний виклик...», «Різні точки зору на...») є більш корисними, ніж невеликі репродуктивні завдання для стимулювання розвитку монологічного мовлення [1, с. 87].

4. Принцип послідовності та зростаючої складності (градація). Необхідно переконатися що процес навчання має бути послідовним, забезпечуючи перехід від простих до складніших та самостійних завдань. Наприклад, вони можуть попросити учнів написати опис картини або переписати текст з ключовими словами, а потім підготувати публічний виступ, взяти участь у дебатах або створити медіапродукт. Такий підхід забезпечує учням психологічний комфорт, знижує стрес і може поступово підвищити впевненість у собі [22, с. 54].

5. Принцип міжкультурної орієнтації. У світі, що постійно змінюється, в якому ми живемо, особливо важливо, щоб завдання представляли не лише лінгвістичні, а й соціокультурні та міжкультурні навички. Діяльність, що стосується розмов про традиції, культурні цінності та міжкультурні відмінності, навчає учнів бути більш відкритими та толерантними. Це особливо важливо в часи глобалізації та зростаючої комунікації між націями.

Кілька методичних дослідників підкреслюють рекомендацію групових вправ для розвитку мовленнєвої функції учнів у трьох основних видах:

Підготовчі (мовленнєві) – для досягнення здатності складати вирази, що нагадують окремі речення. Це фонетичні, граматичні та лексичні завдання, завдання, що виконуються шляхом імітації, підстановки, трансформації або комбінації.

Умовно-комунікативні – орієнтовані на оволодіння виразами в рамках надфразової єдності. Такі вправи розвивають логічне мислення та здатність писати зв'язні вирази для учнів. Вони є комбінаціями речень у межах теми, які логічно пов'язані між собою (тобто власні вирази) з різними комбінаціями, що відбуваються поруч одна з одною.

Комунікативні – призначені для розвитку здатності вільно висловлюватися в монологічному мовленні. Ця група має два підтипи:

- Репродуктивні вправи – відтворення почутого або прочитаного; включаючи завдання, такі як переказ тексту, опис явища або ілюстрації, коментування інформації, усне розповідання тощо;
- Ініціативні вправи – зосереджені на самостійному виборі теми та мови реалізації, включаючи методи роботи, такі як обговорення, дебати.

Зі свого боку, Надточій запропонувала власну категоризацію вправ. Вона підкреслює два класи, підготовчий (тренувальний) та мовленнєвий (комунікативний). Жодна з умовно-комунікативних вправ не згадується автором, і те, що інші вчені вважають зовсім іншою категорією [29, с. 58].

До підготовчих вправ, які класифікує автор, відносять:

- *переказ тексту (дослівний, тісно пов'язаний з ним, відповідно до плану або з нотаток тексту);* -
- *резюме прослуханого або прочитаного матеріалу;*
- *перетворення діалогу в монолог;*

- інтеграція різних розділів тексту;
- узагальнення прочитаного матеріалу тощо.

Щодо комунікативних вправ, Н. Надточій класифікує: *переказ з точки зору окремого персонажа, переказ з власної точки зору студента, розробка сюжету, припущення про можливі майбутні події, вибір і обґрунтування назви тексту.*

Проаналізовані підходи можна організувати в узагальнену таблицю, яка представляє систему вправ, що використовуються в процесі навчання монологічного мовлення.

Таблиця 1.2. Системи вправ для навчання монологічного мовлення

Етап формування монологічних умінь	Рівень сформованості монологічних умінь	Типи вправ	Коротка характеристика
Підготовчий (формує операційно-матеріальну основу мовлення, увага звертається на форму висловлювань)	Репродуктивний рівень мовлення (не передбачає самостійності)	Підготовчі	створені задля оволодіння висловлюванням лише на рівні одного речення
Навчання підготовленого мовлення (формує змістовну сторону, увага приділяється формі і змісту висловлювання)	Репродуктивно-продуктивний рівень мовлення (передбачає деякі елементи творчості та самостійності)	Умовно-комунікативні	оволодіння висловлюванням на рівні понадфразової єдності
Навчання непідготовленого мовлення (формує змістовну сторону мовлення, форма висловлювання повністю витісняється змістом)	Продуктивний рівень мовлення (допускаючи повну самостійність вибору побудови висловлювання)	Комунікативні	Спрямовані на вільне оволодіння монологічним мовленням

Для того щоб завдання було максимально ефективним, воно має містити правильну структуру. Структура повинна мати чітко визначені інструкції та

компоненти, щоб направити студента до комунікативної мети. Структура МТЗ має п'ять центральних компонентів:

1. Ситуаційний контекст. Встановлення позиції та ролі студента в ситуації, в якій студенти будуть діяти (наприклад, «Ви ведучий шкільного подкасту» або «Ви член дискусійного клубу»). Контекст надає основу для студента, щоб визначити мету, аудиторію та спосіб вираження.

2. Комунікативна мета. Чітке визначення того, що слід сказати і кому (наприклад, переконати натовп у необхідності..., «Описати свій улюблений фільм...»). Завдання призводить до бажаної діяльності.

3. Підтримка. Це можуть бути лінгвістичні [ключова лексика, граматичні зразки], змістові [план мовлення, ідеї, цитати] та візуальні підтримки [малюнки, діаграми, таблиці]. Підтримка особливо важлива на ранніх етапах навчання та при обговоренні складних тем, оскільки вона знижує тривожність і допомагає студентам зосередитися на тому, що вони вивчають.

4. Продукт діяльності. Чітке визначення очікуваного результату: усна презентація, презентація, монолог-опис, монолог-роздуми, подкаст, відео тощо.

5. Критерії оцінки та рефлексії. Зворотний зв'язок є центральним для навчання. Це може бути досягнуто за допомогою самооцінки, оцінки однолітків або оцінки вчителя (на основі чітких критеріїв - логіка презентації, аргументація, лінгвістична правильність). Наприклад, такі завдання, як завдання «Підготувати коротку промову на тему «Майбутнє освіти» для шкільних дебатів» містять інформацію про контекст мету, підтримуючу інформацію, продукт (3-хвилинна усна презентація) та оцінку.

Завдання можуть бути класифіковані на основі їх основних цілей та завдань для систематичного навчання. Це дозволяє вчителю поєднувати різні види роботи для розвитку повного спектру монологічного мовлення.

Завдання з трансформації тексту. Ця група завдань зосереджена на когнітивних та дискурсивних компетенціях. З цим студенти працюють з уже підготовленим текстом, але повинні змінити його вигляд або тему. Наприклад, переказ тексту з іншої точки зору (наприклад, з точки зору іншого персонажа), адаптація складного наукового тексту для молодшої аудиторії, стислий переказ. Це завдання, які навчають студентів, як організувати, окреслити основні моменти та реорганізувати ідеї [11, с. 69].

Творчі завдання. Ці завдання призначені для заохочення творчості та оригінальності думки. Вони включають розробку власних історій, сценаріїв, описів сценаріїв, які вони мають у своїй уяві. Наприклад, «Створіть історію про подорож у часі», «Опишіть місто майбутнього». Під час виконання цих завдань розвивається уява, і ми заохочуємося представляти свої ідеї по черзі.

Проблемно-орієнтовані завдання. Ці завдання призначені для розвитку навичок критичного мислення та навчання, як відстоювати свою точку зору. Вони включають міркування навколо дискусійних питань: екологія, права людини, роль технологій. Наприклад: «Аргументуйте, чи є технології більш корисними чи шкідливими для людства».

Завдання з публічних виступів. Цей різновид завдань підтримує студентів у подоланні страху сцени та зміцненні навичок публічної комунікації та риторики. Це включає підготовку промов, презентацій, дебатів тощо. Аспект промови (важливо не тільки виголошувати промову, але й тренувати невербальні засоби) включає жести, міміку, встановлення контакту з аудиторією що є важливою частиною.

Media-завдання. Сучасні технології надають нові можливості для розвитку монологічного мовлення. Створення подкастів, відеоблогів, онлайн-презентацій, а також запис аудіо або відео монологів викликає великий інтерес у учнів, оскільки вони відчувають себе продюсерами медіапродукту.

1.5 Умови ефективного використання мовленнєвотворчих завдань у навчальному процесі

Навчання монологічного мовлення є особливо ефективним відповідно до індивідуально-вікових особливостей старшокласників, які визначаються головним чином їхніми когнітивними мотиваціями, рівнем концентрації, інтересом, загальними та спеціальними навчальними навичками та здатністю формувати загальні та спеціальні здібності, і безпосередньо пов'язане з розвитком освітньо-стратегічної здатності.

Старшокласники мають відкриту культуру, високий інтелектуальний ріст, логічне мислення, а також потребу в особистій незалежності та критичному мисленні. На цьому віковому етапі життя вчитель реагує на рутинне та механічне підкріплення матеріалу так, ніби таку поведінку слід знеохочувати, і необхідно мати більш суттєві або творчі методики навчання. Іншим елементом є зацікавлення старшокласників країною, де також вивчається мова, її культурними та соціальними умовами. Тут, зокрема, сфера моральних цінностей та міжособистісних стосунків виступає значною частиною роботи, де учні можуть порівнювати протилежні школи думок, оцінювати альтернативи, оспорювати власні позиції та аргументувати для обговорення. Ці елементи є невід'ємною частиною організації навчання монологічного мовлення та вибору підтримок у старшій школі.

На формування монологічної компетентності іноземної мови у старшокласників впливають кілька факторів. Здатність продукувати монологічне мовлення вимагає складних мисленнєвих процесів і включає *пам'ять, увагу, слухове сприйняття та прогнозування*.

Основні виклики, з якими стикаються під час навчання монологічного мовлення, включають такі категорії:

1. Недостатній словниковий запас. Учням важко формувати повні речення через брак необхідного словникового запасу. Для інших проблема полягає в їхньому незнанні навіть певної теми, і тому продукування монологу не є простим.

Щоб зробити цю перешкоду більш керованою, вчитель повинен запропонувати учням тематичні підтримки, пояснити їм словниковий запас на цьому уроці та організувати вправи для їх практичного використання. Елементи, такі як вибір змістовно багатих та лінгвістично багатих вправ, а також інтеграція міждисциплінарного зв'язку, що розширює інформаційну базу учнів, мають велике значення.

2. Проблеми з вимовою. Учні здебільшого уникають говорити, оскільки бояться робити помилки у вимові та бути виправленими вчителем або однолітками. Для цього рекомендують парну та групову роботу, звертати увагу на фонетичну частину під час вивчення нової лексики та пропонувати умови для виправлення помилок з невеликою дружелюбністю.

3. Психологічні бар'єри. Сором'язливість, страх зробити помилку, тривога перед аудиторією є однією з найбільш поширених поведінок, що заважає учням виражати себе. Вчитель повинен розвивати позитивний емоційний клімат, у якому навчальне середовище сприймає помилку як неминучий крок у процесі навчання. У класі слід запровадити правила толерантного спілкування, не допускати жорсткої критики, а теми повинні бути близькими та зрозумілими для учнів.

4. Нерозуміння комунікативного завдання. Якщо мовленнєве завдання занадто просте для учнів, вони повинні знати мету мовленнєвого завдання. Щоб подолати таку проблему, вчитель повинен окреслити інструкції, заздалегідь розрахувати бажані результати та розробити відповідні освітньо-мовленнєві контексти. За потреби можуть бути включені інші підтримки.

5. Порушення логічної послідовності висловлювань. Учням може бути важко дотримуватися чіткої структури монологу. Для логічної організації висловлювання можна використовувати вербальні (схеми, таблиці, плани з ключовими словами) та невербальні (ілюстрації, музичні фрагменти) підтримки.

6. Складність у виборі мовних засобів. Відсутність мовних або вербальних засобів для вираження думок значно ускладнює монологічне вираження. Цю

проблему можна вирішити, використовуючи фонетичні, лексичні та граматичні навички, а також автентичні тексти для читання та слухання. Ці тексти формують знання та дають учням засоби для зв'язку з мовленням.

Застосування scaffolding (мовні та змістові опори). На ранніх етапах навчання, а також у процесі навчання або коли учні повинні мати достатню допомогу для виконання складних завдань, важливо надати учням засоби для цього. Це можуть бути ментальні карти, списки ключових слів, приклади граматичних конструкцій, шаблони мовлення. Ці підтримки дозволяють учням «будувати» своє висловлювання без страху перед «чистим аркушем». І поступово, з більшою підготовкою, кількість підтримок може зменшуватися, що, у свою чергу, заохочує учнів бути якомога більш незалежними.

Включення завдань у міждисциплінарний контекст. Навчання стає значущим і прагматичним, коли встановлюються міждисциплінарні зв'язки. Наприклад, створення монологу з історії англійською мовою, презентація наукового проекту або екологічних проблем у форматі дебатів. Це дозволяє учням використовувати мову для мислення та роботи над реальними завданнями, які виходять за межі уроку іноземної мови [34, с. 21].

Створення спільних продуктів. Спільне навчання заохочується через групові проекти, презентації, спільні відеоблоги. Учні вчаться співпрацювати, розподіляти роботу, підтримувати один одного. Це має велику мотиваційну цінність і знижує тривожність, оскільки вона розподіляється серед усіх членів групи.

Застосування формувального оцінювання та рефлексії. Формувальне оцінювання, на відміну від підсумкового оцінювання, акцентує увагу на процесі навчання. Вчитель не просто виставляє оцінку; вона надає учню конкретний зворотний зв'язок, визнаючи не лише невдачу, але й сильні сторони, і надає конкретні рекомендації для покращення

Висновки до розділу 1

У першому розділі було викладено теоретичні засади щодо сутності, будови та умов розвитку іншомовної компетентності у формі монологу у учнів старших класів, а також розглянуто, яким чином завдання, спрямовані на створення висловлювань, є дієвим інструментом для її вдосконалення. Дослідження наукової літератури з питань психології, педагогіки, методики навчання та лінгводидактики підтвердило, що іншомовна компетентність являє собою комплексне явище, що об'єднує знання, навички, практичні вміння, комунікативні стратегії та здатність до самовираження.

Монологічне мовлення було визначено як доволі складна форма комунікативної діяльності, що вимагає високого рівня володіння мовою, когнітивними навичками та комунікативною компетенцією. На відміну від діалогу, монолог передбачає самостійність викладу, логічну послідовність, цілісність та завершеність думки. Його формування вимагає умінь планувати, структурувати та реалізовувати власні ідеї відповідно до поставленої комунікативної мети. Було встановлено, що монологічна компетентність включає такі навички, як аналіз інформації, виведення підсумків, дотримання логічної структури, обґрунтування своєї позиції та висловлення суджень з емоційним забарвленням.

Аналіз з позиції психології та педагогіки висвітлив, що період старшої школи є особливо сприятливим для розвитку монологічних умінь, оскільки саме в цей час учні розвивають абстрактне мислення, здатність до самоаналізу, незалежність та критичний погляд, що створює сприятливі передумови для формування навичок логічного та емоційно насиченого висловлювання іноземною мовою.

Особлива увага була приділена ролі завдань, що заохочують створення висловлювань, які слугують містком від репродуктивної діяльності до творчої. Вони стимулюють аналітичне мислення, ініціативність у мовленні та креативність, сприяючи розвитку внутрішньої мотивації, самостійності та гнучкості у

спілкуванні. Завдання, сфокусовані на творенні учнем власного мовного продукту (усного чи письмового), забезпечують розвиток здатності до самовираження, наведення аргументів та адаптації висловленого до конкретної комунікативної ситуації.

Під час вивчення підходів до організації завдань для створення висловлювань було визнано доцільність об'єднання методів «згори донизу» і «знизу вгору». Такий спільний підхід гарантує системність у навчальному процесі, поетапне опанування навичок та можливість пристосовувати завдання відповідно до рівня підготовки учнів. Було виділено ключові принципи для ефективного добору та побудови таких завдань: орієнтація на комунікацію, відповідна когнітивна складність, особиста важливість теми, послідовність ускладнення, міжкультурний акцент та застосування формульованого оцінювання (зворотного зв'язку для покращення).

Встановлено, що успішність у розвитку монологічного мовлення безпосередньо залежить від урахування індивідуальних психологічних рис учнів старших класів, створення сприятливої емоційної атмосфери, використання допоміжних засобів підтримки (scaffolding), а також завдяки інтеграції знань із різних навчальних дисциплін. Типові перешкоди, такі як обмежений лексичний запас, невпевненість у мовленні чи страх публічних виступів, можна подолати через планомірне застосування інтерактивних, проблемно-пошукових та творчих завдань.

Таким чином, підсумки теоретичного аналізу дають змогу зробити висновок, що розвиток іншомовної компетентності в монологічному мовленні є багатограним, складним процесом, який вимагає комплексного методичного підходу, що поєднує лінгвістичні, психологічні та педагогічні аспекти. Завдання, спрямовані на створення висловлювань, виступають як ефективний інструмент, оскільки вони забезпечують перехід від теоретичної мовної підготовки до повноцінної комунікативної самореалізації, допомагаючи учневі стати впевненим, самостійним та компетентним мовцем.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МОВЛЕННЄВОТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ.

2.1. Організація пробного навчання.

Одним із найважливіших завдань сучасної методики викладання іноземних мов є формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні. Високий рівень володіння монологічним мовленням забезпечує здатність учня самостійно, логічно та послідовно висловлювати свої думки, що відповідає сучасним вимогам до комунікативної підготовки випускників школи.

Необхідно зазначити, що учні старших класів часто відчувають труднощі при самостійному побудуванні зв'язного монологу англійською мовою, зокрема в плануванні висловлювання, доборі мовних засобів, структуризації тексту. Тому ефективним засобом покращення цих умінь є мовленнєвотворчі завдання, які передбачають утворення власних висловлювань в контексті особистісно значущих тем.

Метою дослідження стало експериментальне підтвердження ефективності використання мовленнєвотворчих завдань для формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні учнів старших класів.

Завдання пробного навчання:

- Визначити початковий рівень сформованості монологічного мовлення учнів 10 класу.
- З'ясувати основні труднощі при утворенні монологічного висловлювання.
- Запропонувати систему мовленнєвотворчих завдань, спрямованих на розвиток монологічного мовлення.
- Визначити підсумковий рівень сформованості іншомовної компетентності після формувального етапу.

- Проаналізувати результати та створити висновки щодо ефективності розробленої системи.

Пробне навчання проводилося на базі КЗ «Вінницький ліцей 27» у м. Вінниця, Україна у період з 31.03.2025 по 04.05.2025 під час педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти. У ньому взяла участь група учнів 10 класу у кількості 10 осіб. Діагностика та формувальний етап інтегрувалися у навчальний процес з англійської мови.

У процесі дослідження було застосовано комплекс взаємопов'язаних психолого-педагогічних методів, спрямованих на визначення рівня сформованості іншомовної компетентності в монологічному мовленні та перевірку ефективності запропонованої системи мовленнєвотворчих завдань. Зокрема, було використано такі методи:

- **Педагогічне спостереження** за діяльністю учнів під час уроків англійської мови, аналіз уміння висловлювати власну думку та дотримуватись структури монологу, з метою виявлення рівня мовленнєвої активності.

- **Вивчення досвіду вчителя англійської мови**, аналіз використаних вчителем прийомів і методів формування навичок монологічного мовлення.

- **Аналіз усних та письмових висловлювань учнів** для визначення рівня сформованості монологічних умінь - *логічності, зв'язності, граматичної та лексичної правильності*.

- **Пробне навчання**, яке включало три основні етапи - констатувальний, формувальний і контрольний - з метою перевірки ефективності запропонованих мовленнєвотворчих завдань.

- **Кількісний та якісний аналіз отриманих результатів**, що дозволив об'єктивно оцінити динаміку розвитку монологічних умінь учнів і виявити статистично підтвержене підвищення рівня іншомовної компетентності.

Пробне навчання включало в собі такі етапи:

Діагностичний етап (констатувальний зріз): визначення рівня сформованості монологічних навичок у старшокласників (здатність логічно будувати висловлювання, дотримуватися структури монологу, використовувати відповідну лексику та граматику).

Формувальний етап: використання розробленого комплексу мовленнєвих завдань, спрямованих на розвиток навичок побудови зв'язного, логічно структурованого та змістовного монологу англійською мовою.

Підсумковий діагностичний етап (контрольний етап): визначення кінцевого рівня сформованості монологічного мовлення після виконання комплексу завдань.

Аналіз результатів пробного навчання: порівняння показників початкового та підсумкового етапів, визначення ефективності розробленої методики, узагальнення отриманих даних у таблицях та діаграмах, формулювання висновків та методичних рекомендацій. У Таблиці 2.1 продемонстровано завдання та часовий термін кожного етапу.

Таблиця 2.1 Структура пробного навчання для формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні

Етапи пробного навчання	Час проведення	Кількість занять	Завдання етапів Пробного навчання
1. Діагностувальний етап	03.04.2025	1	Встановити початковий рівень сформованості іншомовної компетентності в монологічному мовленні (лексика, граматику, зв'язність, зміст)
2. Формувальний етап	07.04.2025 - 28.04.2025	4	Застосувати та перевірити ефективність розробленого комплексу мовленнєвотворчих завдань.
3. Кінцевий діагностувальний зріз	29.04.2025	1	Визначити підсумковий рівень умінь монологічного мовлення.
4. Аналіз результатів пробного навчання	02.05.2025	1	Проаналізувати переваги та недоліки застосованого комплексу, сформулювати методичні рекомендації.

У пробному навчанні взяла участь група учнів 10-го класу в кількості 10 осіб. Тематика завдань для діагностувального зрізу була обрана в межах навчальної теми « **“My Future Career” (Моя майбутня професія)**»

Розробка діагностичних вправ здійснювалася з урахуванням етапів формування монологічного мовлення, висвітлених у працях провідних українських та зарубіжних науковців, зокрема С. Ніколаєвої, О. Бігич, Г. Борецької, Дж. Хедж та Д.Брауна.

Згідно з підходом, запропонованим С. Ніколаєвою, монологічне мовлення є одним із основних компонентів іншомовної комунікативної компетентності, оскільки воно передбачає здатність учня самостійно, логічно та послідовно висловлювати власні думки іноземною мовою відповідно до ситуації спілкування. Формування цього виду мовлення відбувається поетапно: спочатку на **рецептивному рівні** (учень сприймає зразки монологічного висловлювання, розпізнає його структуру та зміст), далі - на **репродуктивному рівні** (відтворює висловлювання за зразком або з опорою на план), і завершується **продуктивним рівнем** (самостійне створення зв'язного монологу з урахуванням мовленнєвого завдання, мети та комунікативного наміру) [Ніколаєва, 2018; Бігич, 2016].

У відповідності до класифікації вправ, запропонованої вченими-методистами, усі вправи для розвитку монологічного мовлення поділяються за двома основними критеріями:

1.Спрямованість на прийом або видачу інформації:

- *рецептивні*: учні сприймають і аналізують зразки монологічних висловлювань, визначають їхню структуру, логічні зв'язки, засоби когезії;

- *репродуктивні* : відтворюють фрагменти або цілі монологи за зразком, за опорою чи планом;

- *продуктивні*: самостійно створюють власні висловлювання на основі заданої теми, ситуації чи проблеми.

2.Рівень комунікативності:

- *некомунікативні вправи*: спрямовані на відпрацювання окремих елементів монологу (лексики, граматичних структур, засобів логічного зв'язку);
- *умовно-комунікативні вправи*: містять елементи ситуативності, передбачають використання опор, запитань чи плану;
- *комунікативні вправи*: передбачають самостійне продукування висловлювання в умовах, максимально наближених до реального спілкування [Бігич, 2016; Brown, 2017].

Відповідно до цих положень були визначені критерії діагностики рівня сформованості монологічного мовлення:

- Здатність учня логічно структурувати висловлювання (наявність вступу, основної частини, висновку).
- Використання відповідних лексико-граматичних засобів відповідно до теми.
- Послідовність і зв'язність викладення думок.
- Самостійність і змістовність монологу.
- Адекватне використання інтонаційних засобів та плавність мовлення.

Такий підхід повністю відповідає принципам компетентнісного навчання, що базується на ідеї поетапного формування мовленнєвих умінь, а також на положеннях комунікативно-діяльнісного підходу, який підкреслює важливість автентичності та практичного використання мови в реальних комунікативних ситуаціях (Ur, 2019; Hedge, 2020).

Таким чином, система розроблених вправ охоплює всі рівні прояву монологічної компетентності - від рецептивного до продуктивного - та спрямована на поступовий розвиток умінь планувати, будувати і презентувати власне висловлювання англійською мовою. Типи вправ (рецептивні, репродуктивні, умовно-комунікативні, комунікативні) забезпечують всебічне охоплення теми й дають змогу виявити динаміку формування іншомовної компетентності учнів.

Діагностичні вправи (10 клас, тема: “My Future Career”)

Примітка: Вправи спрямовані на діагностику рівня сформованості монологічних умінь — уміння логічно, послідовно та граматично правильно будувати власне висловлювання англійською мовою з теми “My Future Career”.

Вправа 1

Мета: Перевірити вміння учнів розпізнавати основні структурні елементи монологу (вступ, основна частина, висновок).

Тип: Некомунікативна вправа на впізнавання.

Інструкція: *Read the following texts and identify the parts of the monologue (Introduction, Main body, Conclusion). Write the correct number (1–3) next to each part.*

1. *I want to tell you about my dream job.*
2. *I believe this profession suits me because I enjoy working with people and solving problems.*
3. *In conclusion, I will do my best to achieve my career goals.*

Keys: 1 – Introduction, 2 – Main body, 3 – Conclusion.

Вправа 2

Мета: Перевірити вміння учнів розрізняти логічно побудовані та нелогічні монологи.

Тип: Некомунікативна вправа на диференціацію.

Інструкція: *Read the short monologues and tick (✓) the one that is logically structured.*

- a) *I want to become a teacher. I like painting. My brother is older than me. I study hard to enter university.*
- b) *I want to become a teacher. I enjoy helping children learn. I study hard to enter the pedagogical university.*

Keys: b ✓

Вправа 3

Мета: Перевірити знання учнями типових мовних кліше для побудови монологу.

Тип: Репродуктивна, некомунікативна.

Інструкція: *Match the sentence beginnings with their suitable endings to form logical parts of a monologue.*

1. *I have always dreamed...*
2. *My future profession will help me...*
3. *In the future, I would like...*
4. *I believe I have the necessary qualities...*
5. *To achieve my goal...*
 - a) *...to work as a doctor abroad.*
 - b) *...to make people's lives better.*
 - c) *...for this kind of job.*
 - d) *...to help others and be useful.*
 - e) *...I must study hard at school.*

Keys: 1–d, 2–b, 3–a, 4–c, 5–e.

Вправа 4

Мета: Перевірити вміння учнів розуміти логіку побудови монологу на слух.

Тип: Рецептивна, умовно-комунікативна.

Інструкція: *Listen to the short speech about “My Future Career” and number the sentences in the correct order.*

- *I believe I can be a good psychologist because I am patient and a good listener.*
- *I would like to become a psychologist in the future.*
- *I will study psychology at university after school.*
- *I want to help people overcome their problems.*

Keys: 2, 4, 1, 3.

Вправа 5

Мета: Перевірити здатність учнів будувати логічне монологічне висловлювання з опорою на план.

Тип: Репродуктивна, умовно-комунікативна.

Інструкція: *Use the plan below and write 6–8 sentences about your future career.*

Plan:

- *What is your dream job?*
- *Why did you choose it?*
- *What qualities are needed for it?*
- *What do you plan to do after school?*
- *What are your career goals?*

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ:

1. Логічність і зв'язність побудови висловлювання.
2. Граматична правильність.
3. Використання тематичної лексики.
4. Дотримання структури монологу (вступ, основна частина, висновок)

За кожну правильну відповідь учні отримували по 1 балу. У випадку помилки в одному завданні учень втрачав 1 бал.

Загальна кількість балів – **22**.

Рівні сформованості іношомовної монологічної компетентності:

1. *Високий рівень – 19–22 бали*
2. *Достатній рівень – 15–18 балів*
3. *Середній рівень – 10–14 балів*
4. **Початковий рівень – менше 10 балів**

Таблиця 2.2. Рівень сформованості іншомовної монологічної компетентності учнів до проведення пробного навчання

№ п/п	П.І.Б.	Критерій 1 (Впр.1, макс. 5)	Критерій 2 (Впр.2,4, макс. 7)	Критерій 3 (Впр.3, макс. 5)	Критерій 4 (Впр.5, макс. 5)	Загальний бал (макс. 22)
1	Учень 1	4	5	4	3	16
2	Учень 2	3	4	3	2	12
3	Учень 3	4	5	4	3	16
4	Учень 4	3	3	3	2	11
5	Учень 5	4	5	4	4	17
6	Учень 6	3	4	3	2	12
7	Учень 7	2	3	2	1	8
8	Учень 8	2	2	1	1	6
9	Учень 9	3	3	3	2	11
10	Учень 10	2	2	2	1	7
Загалом						116
Середній бал групи						11,6

Аналіз виконання діагностичних завдань

1. Вправа 1 перевіряла здатність учнів розпізнавати структуру монологічного висловлювання та логічно поєднувати частини тексту на фразовому рівні. Максимальний бал за цю вправу – **5**.

- Повністю (тобто не допустили жодної помилки) справилися 2 учні (20%).
- 1 помилку допустили 4 учні (40%).
- 2 або більше помилок допустили 4 учні (40%).

Результати свідчать про те, що лише окремі учні добре орієнтуються в структурі короткого монологу й можуть логічно відновити його зміст, використовуючи пропущені фрази. Більшість учнів розпізнають окремі мовні одиниці, але не завжди розуміють їхню функцію в загальній композиції

висловлювання. Це вказує на недостатній рівень сформованості навичок логічного мислення та зв'язності мовлення.

2. Вправа 2 оцінювала здатність учнів логічно структурувати висловлювання та будувати монологічне мовлення за допомогою смислових зв'язків.

Максимальний бал – 7.

- *Без жодної помилки впоралися 3 учні (30%).*
- *1–2 помилки допустили 4 учні (40%).*
- *3 і більше помилок мали 3 учні (30%).*

Результати показують, що учні здебільшого володіють базовими знаннями структури монологу (вступ, основна частина, висновок), проте часто порушують логічну послідовність подання думок. Типовими помилками є дублювання ідей, відсутній зв'язок між реченнями та неузгодженість часу і стилю мовлення. Це показує необхідність систематичної роботи над розвитком умінь зв'язного викладу думок.

3. Вправа 3 спрямована на перевірку вміння використовувати мовні засоби зв'язку для забезпечення логічної та граматичної цілісності монологу.

Максимальний бал – 5.

- *Без помилок виконали 2 учні (20%).*
- *1 помилку допустили 4 учні (40%).*
- *2 або більше помилок мали 4 учні (40%).*

Більшість учнів знають найуживаніші засоби зв'язку (наприклад, *and, but, because, however, first of all, in conclusion*), але застосовують їх одноманітно або без урахування стилістичної доречності. Типовими помилками стали: повторення однакових сполучників, відсутність логічного переходу між частинами монологу та механічне вставлення зв'язок без розуміння їх функції. Це вказує на необхідність формування в учнів вміння бачити текст як цілісну смислову структуру.

4. Вправа 4 перевіряла здатність висловлювати власну думку та аргументувати її у монологічній формі.

Максимальний бал – 5.

- Повністю впоралися 2 учні (20%).
- 1 помилку допустили 3 учні (30%).
- 2–3 помилки мали 3 учні (30%).
- 4 і більше помилок – 2 учні (20%).

Отримані результати демонструють, що частина учнів володіє основними фразами для вираження особистої позиції (*I think that...*, *In my opinion...*, *From my point of view...*), але не завжди може їх адекватно поєднувати з аргументами. Інші учні обмежуються короткими або невпевненими висловами, що свідчить про труднощі з розгортанням власних ідей у логічну послідовність. Таким чином, на початковому етапі розвитку монологічного мовлення учням бракує не лише лексичного запасу, а й стратегій самовираження.

5. Вправа 5 спрямована на перевірку вміння продукувати зв'язне монологічне висловлювання понадфразового рівня.

Максимальний бал – 5.

- Жоден учень не написав монолог без помилок (0%).
- 1–2 помилки допустили 3 учні (30%).
- 3–4 помилки – 4 учні (40%).
- 5 і більше помилок – 3 учні (30%).

Це завдання виявило найбільші труднощі, адже для більшості учнів складно самостійно будувати монологічні висловлювання, логічно поєднуючи речення та дотримуючись структурної єдності. Типовими помилками були: порушення логічної послідовності, відсутність вступної чи заключної частини, повторення одних і тих самих структур, обмежений словниковий запас. Це підтверджує, що навички **продуктивного мовлення** є найменш сформованими та потребують систематичного вдосконалення.

Таблиця 2.3. Розподіл учнів за рівнями сформованості іншомовної монологічної компетентності до пробного навчання

Рівень	Кількість учнів	Відсоток
Високий	0	0%
Достатній	2	20%
Середній	6	60%
Початковий	2	20%
Разом	10	100%

Результати дослідження показали, що жоден учень не виконав усі завдання без помилок.

- **2 учні (20%)** досягли **достатнього рівня**, продемонструвавши вміння будувати зв'язне монологічне висловлювання з незначними помилками.

- **6 учнів (60%)** мають **середній рівень**, володіють базовими знаннями, однак їхнє мовлення потребує більшої логічності та зв'язності.

- **2 учні (20%)** показали **початковий рівень**, допускаючи численні лексико-граматичні помилки та труднощі в організації висловлювання.

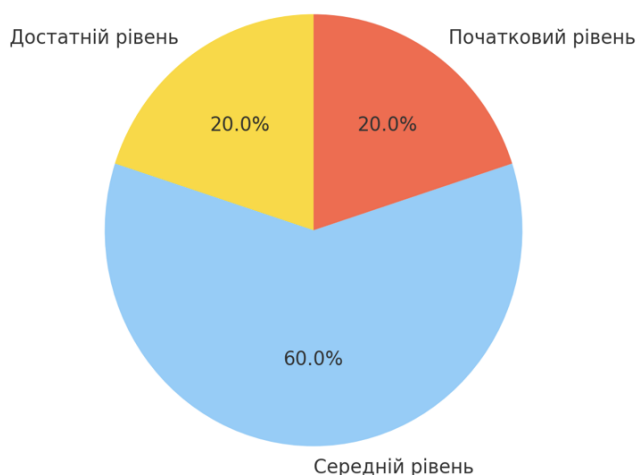

Рис.2.1.

Отже, більшість учнів володіють монологічним мовленням на середньому рівні, що зумовлює необхідність подальшого розвитку цієї компетентності через мовленнєвотворчі завдання. (Рис.2.1.)

Нами було визначено, що учні не володіють навичками побудови монологічного висловлювання на належному для них рівні: їм складно розпізнавати та диференціювати основні структурні елементи монологу (вступ, основна частина, висновок) у контексті, а також логічно та послідовно будувати власне висловлювання. Зокрема, виявлено труднощі з автоматизованим уживанням типових мовних кліше та граматично правильним оформленням думки на понадфразовому рівні

Згідно з отриманими результатами, необхідно впровадити ефективну методику навчання монологічного мовлення, яка буде спрямована на подолання виявлених проблем. Така методика має допомогти учневі розуміти структуру монологу та поступово розвивати навички використання монологу для реального спілкування.

На мою думку, на уроках доцільно використовувати комплекс вправ, який працює над кількома важливими частинами. По-перше, треба активно працювати з контекстом, щоб учні зрозуміли частини монологу: вступ, основну частину і висновок. По-друге, слід розвивати вміння диференціювати логічні та нелогічні висловлювання, що допоможе учням критично оцінювати послідовність висловлення думок. По-третє, треба зосередитися на формуванні навичок продуктивного використання потрібних граматичних структур і типових мовних кліше, як показала Вправа 5, що дозволить учням самостійно створювати логічні, послідовні та зв'язні монологи.

2.2. Комплекс мовленнєвотворчих завдань для формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні старшокласників

Після визначення рівня сформованості монологічного мовлення та аналізу типових труднощів учнів у процесі побудови зв'язного висловлювання англійською мовою було проведено пробне навчання з використанням комплексу мовленнєвотворчих завдань, спрямованих на поетапне формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні.

Розроблений комплекс складається з **25 завдань**, які охоплюють усі етапи розвитку монологічного мовлення — від рецептивного до репродуктивного і продуктивного. Такий підхід забезпечує поступовий перехід від аналізу до активного мовлення, що сприяє глибшому засвоєнню структури, логіки та мовних засобів побудови монологічного висловлювання. Комплекс завдань побудований на основі комунікативно-діяльнісного та компетентнісного підходів, що передбачають створення умов, максимально наближених до реального мовного спілкування. Завдання базуються на темі “My Future Career”, яка є особистісно значущою для учнів старших класів, стимулює їхню мотивацію до самовираження та дозволяє поєднати навчальні цілі з професійним самовизначенням.

Структура комплексу відповідає принципам поступовості, інтеграції та творчої активності і складається з трьох основних етапів:

1. Етап презентації (вправи 1–5): передбачає ознайомлення учнів із зразками монологів, спостереження за їх структурою, аналіз мовних кліше та логічних зв'язків. Метою цього етапу є усвідомлення особливостей побудови монологічного висловлювання — його композиції, послідовності та мовного оформлення.

2. Етап тренування (вправи 6–20): спрямований на формування та автоматизацію умінь створювати логічно зв'язні, граматично правильні монологи. Завдання цього етапу включають як репродуктивні вправи (відпрацювання структур

і зв'язків), так і умовно-комунікативні (створення власних висловлювань із використанням опор, кліше та зразків).

3. Етап застосування (вправи 21–25): передбачає продуктивну мовленнєву діяльність, у межах якої учні самостійно створюють монологи на задану тему, презентують власну думку, аргументують вибір майбутньої професії, демонструючи сформованість мовленнєвої та комунікативної компетентності.

Реалізація комплексу дає змогу послідовно розвивати такі ключові вміння:

- розпізнавання та аналіз структурних компонентів монологу;
- логічне та послідовне викладення думок;
- використання лексико-граматичних засобів відповідно до комунікативного завдання;
- формування власної позиції та вміння презентувати її в монологічній формі.

З огляду на вищезазначені етапи, нами було розроблено комплекс мовленнєвотворчих завдань з теми “My Future Career”

ЕТАП 1. Спостереження та аналіз (презентація)

Група вправ №1. Вправи на презентацію та усвідомлення структури монологічного висловлювання

Цілі вправ:

- презентувати основні структурні елементи монологу (вступ, основну частину, висновок) у контексті теми “*My Future Career*”;
- розвивати здатність до аналізу, спостереження та усвідомлення логіки побудови монологічного висловлювання;
- формувати розуміння функціональної ролі зв'язків і логічної послідовності частин монологу.

Вправа 1

Мета: Розпізнати структурні частини монологу у зразковому висловлюванні.

Тип: Рецептивна, некомунікативна.

Інструкція:

“Read (or listen to) the monologue and underline the parts that correspond to the introduction, main body, and conclusion. Be ready to explain your choice.”

My Future Career

I would like to tell you about my future career. I have already thought a lot about what profession I want to choose, and I believe that choosing a career is one of the most important decisions in life.

In the future, I want to become a psychologist. I have always been interested in how people think and feel, and I enjoy helping others when they face emotional difficulties. To become a good specialist, I need strong communication skills, patience, and the ability to listen carefully. At school, I study biology and English because they will help me understand people better and communicate with foreign colleagues. I also try to read books about psychology and watch educational videos to learn more about this profession.

In conclusion, I believe that psychology is the right profession for me because it combines my personal interests and my desire to help others. I know that this path is not easy, but I am ready to work hard to achieve my goal.

Вправа 2

Мета: Зіставити частини монологу з їхнім функціональним призначенням.

Тип: Рецептивно-аналітична, некомунікативна.

Інструкція:

“Match each fragment of the monologue with its correct function. Explain your choice.”

- I have always wanted to be a doctor because I like helping people.

- I study biology and chemistry to enter medical university.

- In the future, I hope to save lives and make people healthier.

a) Main body

b) Conclusion

c) Introduction

Ключі: 1–с, 2–а, 3–b

Вправа 3

Мета: Виявити спільні ознаки у структурі монологічних висловлювань і сформулювати правило побудови монологу.

Тип: Рецептивна, некомунікативна (аналітична).

Інструкція:

“Read the following monologues. What do they have in common? Identify the order of ideas and the words that connect them. Then, write down the structure of a good monologue.”

- My dream job is to be an architect. I like drawing and creating new buildings. I hope to design modern and eco-friendly houses in the future.

- In the future, I would like to become an engineer. I love solving problems and working with technology. I believe this profession will be useful for society.

- I want to be a psychologist because I enjoy helping people. I plan to study at university and work with teenagers.

Після читання вчитель ставить запитання:

- *What is the first idea in each monologue?*
- *What comes after it?*
- *How does each student finish their monologue?*
- *What linking words or phrases do they use?*

Вправа 4

Мета: Усвідомити роль логічних зв'язків у монологічному висловлюванні.

Тип: Рецептивна, некомунікативна.

Інструкція:

“Read the sentences and underline the linking words. What is their function? How do they help make the speech more logical and connected?”

1. *Firstly, I would like to tell you about my dream job.*
2. *I have chosen this profession because it is important for people.*

3. *That's why I study hard and develop my skills.*
4. *In conclusion, I hope my dream will come true.*

Вправа 5

Мета: Диференціювати логічно побудований та хаотичний монологи.

Тип: Рецептивно-аналітична, некомунікативна.

Інструкція:

“Read the two monologues. Decide which one is better structured and explain why.”

Варіант А:

I want to be a teacher. I study English and pedagogy. I like helping children. I will work at school.

Варіант В:

I like helping children. I will work at school. I study English and pedagogy. I want to be a teacher.

ЕТАП 2. Тренування та автоматизація

Група вправ №2. Вправи на формування навичок побудови монологічного висловлювання.

Цілі вправ:

- формувати та автоматизувати навички створення логічно зв'язного монологу;
- розвивати здатність учнів будувати розгорнуті висловлювання за опорними словами, запитаннями, планом чи зразком;
- удосконалювати навички логічної послідовності, мовленнєвої зв'язності та інтонаційного оформлення монологу;
- підготувати учнів до самостійного продукування монологічного висловлювання у різних комунікативних ситуаціях.

Типи вправ: репродуктивні, умовно-комунікативні.

Види вправ: підстановочні, трансформаційні, комунікативні, комбінаторні.

Вправа 6

Мета: Тренувати побудову короткого монологу за запитаннями.

Тип: Репродуктивна., підстановочна.

Інструкція:

“Answer the questions about your future career. Use full sentences. Then read your answers aloud as one short speech.”

1. *What job would you like to have in the future?*
2. *Why did you choose this profession?*
3. *What qualities are important for this job?*
4. *What subjects help you prepare for this career?*
5. *What are your plans to achieve your goal?*

Вправа 7

Мета: Автоматизувати використання мовленнєвих кліше для зв'язного висловлювання.

Тип: Репродуктивна.

Інструкція:

“Combine these phrases into a short, logical monologue. Add linking words (for example, firstly, because, that’s why, in the future, finally).”

1. *I like drawing.*
2. *I want to be an architect.*
3. *This job is creative and useful.*
4. *I must study hard to become one.*
5. *I will study architecture at university.*

Вправа 8

Мета: Формувати вміння логічно структурувати висловлювання за планом.

Тип: Репродуктивна.

Інструкція:

“Use the plan below to speak about your dream job. Say at least one sentence for each point.”

План:

1. Introduction – What is your dream job?
2. Main part – Why do you want to do this job?
3. What skills or qualities do you need?
4. What are the advantages and disadvantages?
5. Conclusion – What will you do to achieve your goal?

Вправа 9

Мета: Закріпити вміння будувати логічно послідовний монолог за текстовими підказками.

Тип: Репродуктивна.

Інструкція:

“Read the list of events below. They describe the development of a student's preparation for a future career. Arrange the events in the correct logical order and use them to create a 6–7 sentence monologue.”

Події (у випадковому порядку):

- I decided what profession I wanted to choose.
- I learned which skills I need for this profession.
- I started working on improving these skills.
- I chose the school subjects that help me prepare.
- I began thinking about my interests and strengths.
- I found information about universities and programs.

Вправа 10

Мета: Тренувати вживання логічних зв'язків у монологі.

Тип: Репродуктивна.

Інструкція:

“Add suitable linking words (such as because, although, that’s why, in conclusion) to make this monologue logical.”

I want to become a journalist. I like writing articles. I am curious about people’s lives. I will study at the Faculty of Journalism. I hope to work on TV one day.

Вправа 11

Мета: Розвивати навички редагування та вдосконалення монологу.

Тип: Рецептивно-репродуктивна, некомунікативна.

Інструкція:

“Read the monologue. Rearrange the sentences to make it logical and correct. Then explain why you changed the order.”

I hope to work with children. I want to be a teacher. I have always liked English. It’s a very important language. I must study at university first.

Вправа 12

Мета: Автоматизувати використання мовленнєвих кліше у монолозі.

Тип: Репродуктивна.

Інструкція:

“Use the expressions from the table to create a 5–6 sentence monologue.”

Beginning	Developing ideas	Ending
I would like to tell you about...	The main reason is that...	In conclusion, I believe...
My dream job is...	Also, it is important that...	I hope I will achieve my goal.

Вправа 13

Мета: Формувати вміння поєднувати особистий досвід і аргументацію в монолозі.

Тип: Умовно-комунікативна.

Інструкція:

“Answer the questions in full sentences and combine them into one coherent monologue about your dream career.”

1. What is your dream career, and why did you choose it?
2. What qualities or skills do you already have that are necessary for this profession?
3. What are the biggest challenges you might face, and how do you plan to overcome them?
4. How will this profession make the lives of other people or society better?

Вправа 14

Мета: Тренувати побудову монологу за схемою “Проблема — рішення”.

Тип: Умовно-комунікативна.

Інструкція:

“Prepare a short speech where you explain your point of view and try to convince your parents.”

Вправа 15

Мета: Повторити структуру і логіку побудови монологу.

Тип: Рецептивно-репродуктивна, некомунікативна.

Інструкція:

“Put the sentences in the correct order to make a logical monologue.”

1. *I will enter medical university next year.*
2. *I want to become a doctor.*
3. *I enjoy helping people.*
4. *My parents support me.*
5. *This profession is difficult but very important.*

ЕТАП 3. Застосування (продуктивні вправи)

Група вправ №3. Вправи на продуктивне формування монологічного мовлення.

Цілі вправ:

– формувати вміння самостійно будувати логічно послідовне монологічне висловлювання;

- навчити застосовувати лексико-граматичні структури для вираження власних думок, почуттів і намірів;
- стимулювати креативність та розвиток комунікативної автономії учнів;
- забезпечити перехід від умовно-комунікативного до вільного, природного мовлення.

Типи вправ: продуктивні.

Види вправ: комунікативні, творчі, інтегровані.

Вправа 16

Мета: Формувати навички логічної послідовності висловлювання за опорними словами.

Тип: Репродуктивна.

Інструкція:

“Use all the words below to create a short, logical monologue about your future

Words and Phrases:

- I have always dreamed...
- in my opinion...
- it is important...
- I believe this profession suits me because...
- to achieve this goal...
- in conclusion...

Вправа 17

Мета: Автоматизувати вживання розширювальних структур (because, so, however, although).

Тип: Репродуктивна.

Інструкція:

“Combine the sentences using the linking words: because, so, however, although.”

Речення:

1. I want to be a doctor. I like helping people.
2. The profession is difficult. I am ready to work hard.
3. I study a lot. I want to enter medical university.

Вправа 18

Мета: Формувати вміння будувати монолог за схемою.

Тип: Репродуктивна.

Інструкція:

“Use the scheme below to explain why you want to choose your future profession.”

Схема:

Reason → Explanation → Example

Вправа 19

Мета: Автоматизувати вміння розширювати просте висловлювання, додаючи деталі.

Тип: Репродуктивна.

Інструкція:

“Expand each sentence into a 2–3 sentence mini-monologue by adding more details.”

Речення:

1. I want to be a photographer.
2. This job is interesting.
3. I need special skills for this career.

Вправа 20

Мета: Розвивати навички логічного зв'язку між частинами монологу.

Тип: Репродуктивна.

Інструкція:

“Transform the dialogue into a short monologue. Keep the ideas in logical order.”

Діалог:

- What job do you want to have?

- I want to be a pilot.
- Why?
- I like travelling and want to see the world.
- What do you need to do for this career?
- I must study physics and pass special training.

Вправа 21

Мета: Формувати навички створення монологу про власний розвиток у контексті майбутньої професії.

Тип: Продуктивна, некомунікативна.

Інструкція:

“Write a short monologue (6–8 sentences) about how you have grown during this school year in connection with your future career. Use the prompts: I have started... / I have improved... / I have learned... / I have developed... / I still need to work on... Explain how each change helps you become a better specialist in the future.”

Вправа 22

Мета: Формувати вміння писати монологічне висловлювання у форматі особистого листа.

Тип: Продуктивна, некомунікативна.

Інструкція:

“Imagine you are writing an email to a friend from another city. Tell them about your studies, new skills, and discoveries connected with your future profession. Write 8–10 sentences using these expressions:

I have decided... / Recently, I have discovered... / I have already started... / I want to continue... / In the future, I hope to...

Make your email sound natural and logical.”

Вправа 23

Мета: Розвивати творче монологічне мовлення через тему професійних мрій та прагнень.

Тип: Продуктивна, некомунікативна.

Інструкція:

“Make a list of ten experiences related to your future career that you have never had, but would like to try.

Begin each sentence with: I have never..., but I would like to... because...

Then turn your list into a short monologue (6–7 sentences) explaining why these experiences matter for your personal and professional growth.”

Вправа 24

Мета: Формувати навички усного монологу через самопрезентацію власних досягнень і планів.

Тип: Продуктивна, комунікативна.

Інструкція:

“Prepare a 1–2 minute speech about your personal achievements this school year and your plans for the future. Mention what you have learned, what new skills you have gained, and what you plan to do next. Use linking phrases such as Firstly, I have..., Besides, I have..., In the future, I want to.... ”

Вправа 25

Мета: Використати у власному зв’язному мовленні тематичну лексику й структури, пов’язані з майбутньою професією.

Тип: Продуктивна, комунікативна.

Інструкція:

“Work in pairs. One of you is a journalist, and the other is a young professional talking about your career journey. The journalist asks questions such as: What have you achieved so far? What challenges have you faced? What have you learned from your experience? After 5 minutes, change roles.”

2.3. Аналіз результатів проведеного дослідження

Після завершення формувального етапу пробного навчання, який тривав з **07.04.2025 по 28.04.2025**, було здійснено контрольний діагностувальний зріз. Метою цього зрізу було визначення рівня сформованості іншомовної компетентності в монологічному мовленні учнів 10 класу і перевірка ефективності запропонованої системи мовленнєвотворчих завдань.

Контроль відбувався за допомогою тих самих діагностичних завдань, що й на початку експерименту. Це дозволило об'єктивно оцінити динаміку змін і простежити ефективність упровадженої методики.

Результати контрольного зрізу свідчать про покращення монологічного мовлення старшокласників. Учні продемонстрували вищий рівень зв'язності, логічності висловлювання, мовленнєвої самостійності та комунікативної адекватності.

Таблиця 2.3. Розподіл учнів за рівнями сформованості монологічного мовлення після пробного навчання за критеріями

Критерій	Зв'язність висловлювання (Впр. 3)	Логічна побудова монологу (Впр. 1)	Вираження власної думки(Впр.2,4)	Комунікативна адекватність(Впр. 5)
Рівні	Кількість	%	Кількість	%
Високий	7	70%	8	80%
Достатній	2	20%	2	20%
Середній	1	10%	0	0%
Початковий	0	0%	0	0%

Аналізуючи результати, можна зробити висновок, що рівень сформованості монологічного мовлення після проходження курсу суттєво підріс.

1. **Щодо логічної побудови монологу (критерій 1):** 8 учнів (80%) досягли високого рівня, що підтверджує ефективність етапу аналітичних і тренувальних вправ.
2. **Зв'язність висловлювання (критерій 2):** 7 учнів (70%) показали високий рівень, демонструючи уміння логічно поєднувати фрази та використовувати засоби когезії.
3. **Вираження власної думки (критерій 3):** результати свідчать про зростання мовленнєвої самостійності: 6 учнів (60%) вільно формулюють аргументовані судження.
4. **Комунікативна адекватність (критерій 4):** найкращі результати — 8 учнів (80%) продемонстрували здатність добирати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування.

Таким чином, можна стверджувати, що розроблений комплекс вправ, побудований на основі мовленнєвотворчих завдань, відіграв ключову роль у поступовому та цілеспрямованому формуванні всіх основних компонентів монологічного мовлення. Систематичне впровадження вправ різних типів — від підготовчих і тренувальних до творчих та продуктивних — забезпечило розвиток логічної побудови висловлювання, послідовності та зв'язності мовлення, уміння аргументовано висловлювати власну думку, а також комунікативної адекватності відповідно до ситуації спілкування.

Таблиця 2.4. Індивідуальні результати діагностичного зрізу сформованості монологічного мовлення після пробного навчання

№ п/п	П.І.Б.	Критерій 1 (Впр.1, макс. 5)	Критерій 2 (Впр.2,4, макс. 7)	Критерій 3 (Впр.3, макс. 5)	Критерій 4 (Впр.5, макс. 5)	Загальний бал (макс. 22)
1	Учень 1	5	6	5	5	21
2	Учень 2	5	7	5	5	22
3	Учень 3	5	6	5	4	20
4	Учень 4	4	5	4	4	17
5	Учень 5	5	6	5	5	21
6	Учень 6	4	6	5	4	19
7	Учень 7	5	7	5	5	22
8	Учень 8	3	4	3	3	13
9	Учень 9	4	5	4	4	17
10	Учень 10	5	6	4	4	19
Загалом	—	—	—	—	—	191
Середній бал групи	—	—	—	—	—	19,1

Порівняння результатів діагностувального та контрольного зрізів показало значне зростання рівня сформованості іншомовної монологічної компетентності учнів. **Середній бал групи збільшився з 11,6 до 19,1, що становить приріст на 64,6%.**

Отримані результати свідчать про **високу ефективність розробленої системи мовленнєвотворчих завдань**, побудованих на принципі поступового

переходу від рецептивних до продуктивних дій.

Таблиця 2.5. Розподіл учнів за рівнями сформованості монологічного мовлення до і після пробного навчання

Рівень сформованості	Кількість учнів до навчання (N=10)	Відсоток до навчання	Кількість учнів після навчання (N=10)	Відсоток після навчання
Високий	0	0%	5	50%
Достатній	2	20%	3	30%
Середній	6	60%	2	20%
Початковий	2	20%	0	0%
Загалом	10	100%	10	100%

Для візуального представлення отриманих результатів побудовано **кругову діаграму**, що демонструє порівняльний розподіл учнів за рівнями сформованості монологічного мовлення після проведення формувального етапу (Рисунок 2.2).

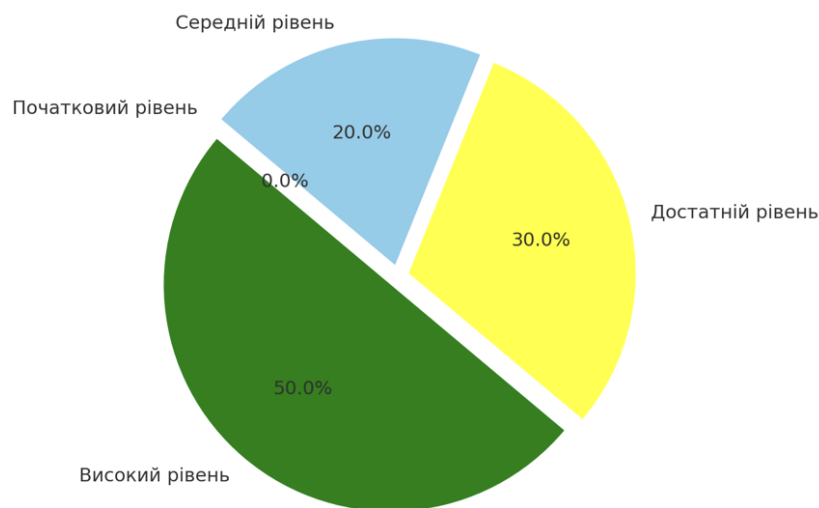

Рисунок 2.2 Порівняльний розподіл учнів за рівнями сформованості монологічного мовлення

Проведений аналіз результатів пробного навчання підтверджує ефективність розробленої системи мовленнєвотворчих завдань.

Середній бал групи зріс на **64,6%** (з **11,6** до **19,1**), що свідчить про значний прогрес у формуванні іншомовної монологічної компетентності.

Кількість учнів із високим та достатнім рівнями сформованості монологічного мовлення збільшилася з **20%** до **80%**, тоді як частка учнів із середнім та початковим рівнями зменшилася з **80%** до **20%**.

Найбільш помітну позитивну динаміку можна побачити у здатності учнів до самостійного та продуктивного висловлювання, що раніше було їхнею слабкою стороною. Це доводить, що запропонована система вправ і методика, яка базується на активній роботі з контекстом та розвитку логічної структури монологу, є дієвим інструментом для перетворення теоретичних знань у практичні мовленнєві навички.

Отже, результати дослідження показують, що застосування розробленої методики у процесі формування іншомовної монологічної компетентності старшокласників є доцільним, ефективним і педагогічно обґрунтованим, адже воно сприяє підвищенню рівня володіння мовленням та розвитку комунікативних навичок учнів.

2.4. Методичні рекомендації для вчителів щодо формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні засобами мовленнєвотворчих завдань

Результати проведеного дослідження, що підтвердили ефективність застосування мовленнєвотворчих завдань на уроках англійської мови, дали можливість сформулювати низку методичних рекомендацій для вчителів щодо організації роботи над формуванням монологічного мовлення старшокласників. Основою цих рекомендацій є принципи поетапного формування мовленнєвих

умінь, активізація навчального процесу через контекст, а також комунікативна та особистісно орієнтована спрямованість навчання.

На **першому етапі** - етапі ознайомлення - основною метою є залучення учнів до сприймання зразків автентичного монологічного мовлення у природному контексті. Важливо, щоб учні спочатку побачили та почули, як виглядає логічно побудований монолог, перш ніж самостійно його створювати. Для цього вчителю доцільно використовувати автентичні тексти, відеофрагменти, інтерв'ю, уривки з виступів або подкасти, у яких представлено приклади зв'язного висловлювання.

Замість пояснення готової структури монологу слід заохочувати учнів самостійно помічати закономірності побудови висловлювання. Така робота стимулює аналітичне мислення учнів і сприяє усвідомленому засвоєнню структури монологу.

Ефективним є також використання візуальних опор - схем, таблиць, маркованих елементів тексту, які допомагають виокремити вступ, основну частину та висновок. Учні вчаться не лише наслідувати зразки, а й розуміти логіку побудови висловлювання.

На **другому етапі** - етапі тренування (репродуктивнопродуктивному) завдання спрямовані на поступове формування навичок логічного та послідовного висловлювання. Тут важливо забезпечити перехід від відтворення готових структур до створення власних. Учні виконують мовленнєвотворчі вправи, які передбачають імітацію, підстановку, трансформацію та доповнення висловлювань.

Наприклад, учитель може запропонувати завдання на перефразування речень, доповнення монологу відсутніми елементами, складання коротких висловлювань за планом чи опорними словами. Такі вправи дають можливість учням відчувати, як граматичні та лексичні засоби поєднуються у зв'язному мовленні. На цьому етапі також доцільно проводити роботу в парах або малих групах, що сприяє розвитку комунікативних умінь і підвищує мотивацію

Третій етап - етап застосування (продуктивний) - передбачає використання сформованих навичок у реальних або наближених до реальних комунікативних ситуаціях. На цьому етапі учні створюють самостійні монологи, що відображають їхні власні думки, досвід, плани чи мрії.

Доцільно пропонувати завдання на створення коротких промов, презентацій, усних повідомлень, творчих історій або листів друзям, а також проектну діяльність (наприклад, підготовку спільних виступів). Важливу роль відіграє створення сприятливої емоційної атмосфери, у якій учні не бояться помилятися та сприймають говоріння як природний процес комунікації. Саме на цьому етапі мовленнєвотворчі завдання розкривають свій потенціал, адже учні починають вільно продукувати мовлення, використовуючи набуті знання інтуїтивно й творчо.

Отже, дотримання запропонованих методичних рекомендацій допоможе вчителям англійської мови ефективно реалізовувати індуктивний підхід у навчанні монологічного мовлення. Така організація навчального процесу робить урок не лише засобом засвоєння мовних структур, а й інтерактивним простором для самовираження, співпраці та розвитку особистості учня як мовної особистості.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було здійснено експериментальну перевірку ефективності розробленої системи мовленнєвотворчих завдань, спрямованої на формування та покращення іншомовної компетентності в монологічному мовленні учнів старших класів. На констатувальному етапі дослідження було встановлено, що більшість учнів мали середній та початковий рівні сформованості монологічного мовлення. Середній бал групи становив 11,6 із 22 можливих, що свідчить про недостатній рівень сформованості вмінь логічно, послідовно й граматично правильно будувати

зв'язні висловлювання. Учні відчували складнощі з організацією тексту, добром мовних засобів, а також із диференціацією граматичних структур у контексті.

Для усунення виявлених труднощів було розроблено та апробовано комплекс вправ, який складався з трьох етапів: спостереження, тренування та застосування. На етапі спостереження учні ознайомлювалися зі зразками монологічного мовлення та самостійно виявляли його структурно-функціональні особливості. На етапі тренування вони виконували вправи на розвиток умінь логічного висловлювання, удосконалюючи зв'язність та послідовність мовлення. На етапі застосування відбувалося самостійне продукування монологів, що сприяло переходу від керованої мовленнєвої діяльності до творчої.

Аналіз результатів контрольного етапу експерименту показав значну позитивну динаміку у розвитку монологічного мовлення. Середній бал групи зріс із 11,6 до 19,1, що показує про підвищення рівня сформованості іншомовної компетентності на 39%. Кількість учнів із високим і достатнім рівнями зросла з 20% до 80%, тоді як учнів із середнім і початковим рівнями стало відповідно менше з 80% до 20%. Найпомітніший прогрес зафіксовано у вмінні логічно структурувати висловлювання, дотримуватися послідовності та адекватно використовувати мовні засоби відповідно до комунікативної мети.

Результати підтвердили, що використання мовленнєвотворчих завдань, побудованих за принципами індуктивного підходу, є ефективним засобом формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні. Вони сприяють розвитку аналітичного мислення, усвідомленому використанню мовних структур і формуванню навичок самостійного продукування висловлювань.

На основі отриманих результатів було сформульовано методичні рекомендації для вчителів, у яких визначено доцільну послідовність роботи над розвитком монологічного мовлення - від аналізу зразків до самостійного продукування. Дотримання цих рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності

уроків іноземної мови та створенню умов для активного мовленнєвого розвитку старшокласників.

Отже, результати експерименту доводять, що впровадження мовленнєво-творчих завдань у процес навчання англійської мови забезпечує цілісне формування іншомовної компетентності, активізує пізнавальну діяльність учнів і сприяє становленню їх як самостійних, креативних та комунікативно компетентних особистостей.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У першому розділі дослідження було теоретично обґрунтовано сутність і структуру іншомовної компетентності в монологічному мовленні старшокласників, визначено психолого-педагогічні умови її формування та розкрито потенціал мовленнєвотворчих завдань як ефективного засобу розвитку цієї компетентності. Аналіз наукових джерел засвідчив, що формування монологічного мовлення є складним процесом, який вимагає системного поєднання мовних, когнітивних і комунікативних умінь. Мовленнєвотворчі завдання сприяють переходу від репродуктивної до продуктивної діяльності, активізують мислення, розвивають уміння логічно й зв'язно висловлювати власні думки, формують здатність до самовираження іноземною мовою.

У другому розділі було проведено експериментальне дослідження, спрямоване на перевірку ефективності системи мовленнєвотворчих завдань, побудованої з урахуванням принципів індуктивного підходу. Аналіз результатів діагностичного та підсумкового етапів показав суттєве зростання рівня сформованості монологічного мовлення в учнів: середній бал групи підвищився з 11,6 до 16,6, а кількість учнів із високим та достатнім рівнями збільшилася з 20% до 80%. Це свідчить про ефективність запропонованої системи вправ, яка забезпечує поступовий перехід від рецептивних до продуктивних дій, активізує пізнавальну діяльність і стимулює самостійне мовлення.

Отже, результати теоретичного та експериментального дослідження доводять, що системне використання мовленнєвотворчих завдань на основі індуктивного підходу є ефективним засобом формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні старшокласників, оскільки сприяє усвідомленому, гнучкому та творчому використанню іноземної мови у реальних комунікативних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альбрехт І. К., Гладка О. В. Розвиток умінь монологічного мовлення старшокласників засобами проблемного навчання на уроках іноземної мови. *Актуальні питання філології та методики викладання мов.* 2020. Вип. 3. С. 85–92.
2. Андреева О. К. Формування англомовної компетентності в монологічному мовленні з використанням кейс-технології в учнів основної школи: кваліфікац. робота магістра. Кривий Ріг : Криворіз. держ. пед. ун-т, 2023. 103 с. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8318> (дата звернення: 18.11.2024).
3. Баб'юк О. Дидактичні передумови формування професійно орієнтованої англомовної компетентності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка.* 2023. Вип. 4 (53). С. 112–118.
4. Бігич О. Б. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2011. 344 с. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/268?locale-attribute=uk>. (дата звернення: 05.02.2025)
5. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с..
6. Биць Н. М. Лекції з методики навчання іноземної мови. Львів, 2019. 55 с..
7. Буряк О. О., Кечик О. О., Байдик В. В. Використання методу «мозкового штурму» для підготовки вчителів до вирішення задач компетентнісного характеру. *Інноваційна педагогіка.* 2022. Вип. 48, Т. 1. С. 154–158. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/48/part_1/48-1_2022.pdf (дата звернення: 24.04.2025).

8. Герус О. С. Формування іншомовної лексичної компетенції учнів: кваліфікац. робота бакалавра. Суми: СумДУ, 2019. 43 с. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/73089>(датазвернення:17.08.2025).
9. Городецька Н. Г., Гриців В. Б. Особливості формування англомовної компетентності в монологічному мовленні в студентів закладів вищої освіти. *Академічні візії*. 2024. № 38. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1581> (дата звернення: 28.09.2025).
- 10.Гусленко І. С. Методика навчання іноземних мов : навч. посіб. Харків : Нар. укр. акад., 2018. 200 с. URL: <https://nua.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Gyslenko-metodika.pdf> (дата звернення: 10.05.2025).
- 11.Зубрейчук А. М. Формування навичок монологічного мовлення на основі опису на уроках англійської мови в учнів старших класів : кваліфікац. робота магістра. Хмельницький : Хмельниц. нац. ун-т, 2021. 90 с..
- 12.Івахова М. О. Формування іншомовної компетентності в усному мовленні із застосуванням ситуативного підходу в 10-х класах : кваліфікац. робота магістра. Хмельницький : Хмельниц. нац. ун-т, 2022. 99 с. URL: <https://elar.khmnmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c9ae6b8c-ee6b-41e1-bacc-0136519e6fce/content>. (дата звернення: 03.03.2025)
- 13.Ігнатова О. М. Комунікація як основа міжкультурного порозуміння у сучасному середовищі. *Інновації та передові технології*. 2025. № 6 (46). С. 972–982. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-972-982](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-972-982).(дата звернення: 16.09.2025)
- 14.Ігнатова О. М. Роль інтерактивних методів у підготовці педагогів до міжкультурної комунікації. *Journal of Cross-Cultural Education*. 2025. № 6. Т. 1. С. 7–13. DOI: [https://doi.org/10.31652/2786-9083-2025-6\(1\)-7-13](https://doi.org/10.31652/2786-9083-2025-6(1)-7-13). (дата звернення: 03.05. 2025)
- 15.Кардаш Л. В. Специфіка монологічного мовлення: психологічний та лінгвістичний аспекти. *Науковий вісник Херсонського державного*

- університету. Серія: Психологічні науки. 2015. Вип. 57. С. 54–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhdu_psy_2015_57_13 (дата звернення: 05.07.2025).
16. Кіржнер С. Е. Професійно спрямований монолог як об'єкт навчання студентів правових спеціальностей усного англomовного спілкування. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2012. Вип. 24. С. 130–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkyu_2012_24_23 (дата звернення: 08.07.2025).
17. Кіршова О. В. *Methodik des Deutschunterrichts* : навч.-метод. посіб. Миколаїв : Чорномор. нац. ун-т ім. П. Могили, 2016. Вип. 337. 56 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/481/1/Кіршова%20О.%200В.%20Methodik%20des%20Deutschunterrichts.%20Вип.%20337.pdf> (дата звернення: 17.08.2025).
18. Коваленко Л. В. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутнього вчителя засобами професійно орієнтованого діалогового спілкування. URL: https://www.psych.kiev.ua/Коваленко_Л.В._Формув._іншомовної_комунікативної_компетентності_майб._вчителя_ПШ_засобами_професійно_орієнтованого_діалог._спілкування#google_vignette (дата звернення: 18.08.2025).
19. Крамаренко Л. В. *Методика формування у старшокласників умінь аргументованого монологічного мовлення* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 24 с..
20. Кузнєцова І. В., Мажаровська І. В. Формування монологічного мовлення студентів як компонента комунікативної компетентності. *Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія*. 2020. Вип. 63. С. 132–136. URL: <https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/ped-psyh/article/download/104/100> (дата звернення: 01.11.2025).

21. Кухаренко В. М., Березенська С. М., Бугайчук К. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / за ред. В. М. Кухаренка. Харків : Міськдрук, 2016. 284 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/a1aaecec-5ca4-4e67-9b95-1bb50b9daf43/content> (дата звернення 28.03.2025).
22. Ліщук К. О. Використання мовленнєвотворчих завдань для формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні учнів старшої школи : кваліфікац. робота магістра. Хмельницький : Хмельниц. нац. ун-т, 2021. с.104
23. Луньова Т. Спілкування з мовцями, для яких англійська не є рідною, як засіб удосконалення комунікативної компетентності студентів у контексті мультилінгвального повороту в мовній освіті. *Сучасні методики навчання іноземних мов і перекладу в Україні та за її межами* : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. Переяслав, 2022. С. 40–41. URL: https://www.researchgate.net/publication/366393435_Translation_aus_kultureller_Sicht_Funf_Komponenten_der_interkulturellen_Kompetenz. (дата звернення: 04.11.2024)
24. Максак І. В. «Blended learning» як інноваційний підхід у формуванні професійної компетентності вчителя англійської мови початкової школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 110. С. 247–249. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_110_72 (дата звернення: 24.11.2025).
25. Малихін О. В. Компетентнісний підхід у навчанні іноземної мови студентів філологічних спеціальностей. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1 (40). С. 462–464. URL: https://www.researchgate.net/publication/322078335_KOMPETENTNISNI_J_PIDHID_U_NAVCANNI_INOZEMNOI_MOVI_STUDENTIV_FILOLOGIC_HNIIH_SPECIALNOSTEJ (дата звернення: 10.07.2025).

26. Матвіяс О. Сучасні підходи до методики викладання англійської мови у вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2023. Вип. 4. URL: <https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/ped-psyh/article/view/104/100> (дата звернення: 04.06.2025).
27. Мацюк Г. Особливості формування українськомовної комунікативної компетентності іноземних здобувачів вищої освіти. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. Вип. 40. С. 67–79. URL: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2022-40-05> (дата звернення 15.04.2025).
28. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник / О. Б. Бігич та ін. ; за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с..
29. Надточій Н., Шмелькова Г. Synthesis of modern methods of foreign language teaching as an activation means of cognitive activity of higher education students. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. 2020. Вип. 37. С. 52–64. URL: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2020-37-04> (дата звернення: 03.10.2025).
30. Павленко О. Формування іншомовної комунікативної компетентності в монологічному мовленні іноземною мовою. *Дидаскал*. 2021. № 22. С. 283–286.
31. Пахомова Т. О., Гальченко О. Ю. Методика навчання іноземних мов : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : Кругозір, 2015. 164 с. URL: <https://www.scribd.com/document/671429227/Навчально-методичний-посібник-Методика-навчання-іноземних-мов>.
32. Пащенко Т. В. Мовленнєвотворчі завдання як засіб інтенсифікації навчання монологічного мовлення. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 77. С. 189–194.

- 33.Полякова О. О. Формування креативної іншомовної компетентності засобами новітніх технологій. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 42. С. 135–139.
- 34.Попельнюк Ю. В. Розвиток креативного мислення як засіб формування творчих здібностей школярів на уроках англійської мови : метод. розробка. Київ, 2021. 25 с..
- 35.Поселецька К., Ігнатова О., Кушнір С. Формування та розвиток комунікативних здібностей на уроках німецької мови. *Journal of Cross-Cultural Education*. 2024. № 4.
- 36.Потапова О. О. Методика викладання іноземних мов у вищій школі : навч. посіб. Одеса : ОНУ, 2021. 230 с..
- 37.Рій М. Творчі методи навчання іноземної мови та їх застосування. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей* : зб. наук. ст. Львів : Львівський держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 105–109.
- 38.Романюк О. Креативні методи навчання іноземних мов та їх застосування. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей* : зб. наук. ст. Львів : Львівський держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 74–77.
- 39.Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика викладання іноземних мов у вищій школі : підручник. Дніпро : Університет, 2019. 280 с..
- 40.Устименко О. М. Зміст і цілі формування в учнів середніх навчальних закладів іншомовної компетентності у монологічному мовленні. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2011. Вип. 20. С. 93-102.
- 41.Харитоновна А. Я. Формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні учнів 11-х класів з використанням інформаційно-дослідницьких проєктів : кваліфікац. робота магістра. Хмельницький : Хмельниц. нац. ун-т, 2024. 100 с..
- 42.Чеберяк Є. Є. Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей засобами інтерактивних технологій

- навчання. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов.* 2020. Вип. 92. С. 124–128. URL: <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-92-17> (дата звернення 07.08.2025).
43. Чубирко Л., Липчанко-Ковачик О. Особливості формування вмінь монологічного мовлення учнів старшої школи на уроках англійської мови. *Universum.* 2023. № 2. С. 192–196.
44. Юніна О. Є. Компетентнісний підхід як основа процесу навчання іноземних мов у загальноосвітніх школах України. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : педагогічні науки.* 2015. № 7. С. 1–7. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10975>.
45. Bitsch P. Kommunikative Ansätze und ihre Rolle im modernen Fremdsprachenunterricht. Stuttgart : Klett, 2018. 180 S..
46. Broman A. Erstsprachengebrauch der Lehrkräfte im Fremdsprachenunterricht. Stockholm : DIVA Portal, 2020. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1440181/FULLTEXT01.pdf> (дата звернення: 10.08.2025).
47. Brown H. D., Lee H. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. 4th ed. New York : Pearson Education, 2015. 546 p.
48. Burns A. Teaching Speaking: A Holistic Approach. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 210 p.
49. Chou Mu-hsuan. An integrated approach to developing and assessing EFL students' speaking ability and strategy use. *Language Education & Assessment.* 2021. Vol. 4(1). P. 19–37. URL: <https://doi.org/10.29140/lea.v4n1.428> (дата звернення: 06.11.2024).
50. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. 5th ed. Harlow : Pearson Education Limited, 2015. 432 p..
51. Hinkel E. Teaching English Grammar and Speaking Skills in EFL/ESL Contexts. New York : Routledge, 2018. 350 p..

52. Holubnycha L. Intensification of Students' Cognitive Activity in Forming Monologue Speech Skills. *Pedagogical E-Journal*. 2018. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2083> (дата звернення: 29.08.2025).
53. Ihnatova O., Zhovnych O., Drobakha L. The effectiveness of blended learning in English teacher training. *Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*. 2022. Vol. 10, No 3. P. 377–388. DOI: <https://doi.org/10.22190/JTESAP2203377I>.
54. Karimova Z. Contemporary trends in teaching monologue speech. *TSUL International Conference on Teaching Foreign Languages*. 2021. URL: https://www.academia.edu/86919585/Contemporary_Trends_in_Teaching_Monologue_Speech (дата звернення: 06.11.2024).
55. Karpovich I. A. The Use of Monologue Speaking Tasks to Improve First-Year Students' English-Speaking Skills. *European Journal of Contemporary Education*. 2021. Vol. 10, No 2. P. 344–355. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1303848> (дата звернення: 01.03.2025).
56. Krumm H.-J., Fandrych C., Hufeisen B. *DaF unterrichten*. 3. Aufl. Stuttgart : Klett, 2019. 390 S..
57. Li S. P., Novik K. P., Gulomova R. R. Teaching monologic speech in English classes. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*. 2021. P. 2960–2971. URL: <https://archives.palarch.nl/index.php/jae/article/view/6745> (дата звернення: 01.11.2024).
58. Lysak H., Martynyuk O. Teaching Students of Higher Educational Institutions Oral Monologue Speech in English. *Pedagogical Discourse*. 2019. No 26. P. 32–37. URL: <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2019.26.05> (дата звернення: 25.09.2025).
59. Nolda S. *Fremdsprachenlernen Erwachsener. Qualitative Zugänge*. Wiesbaden : Springer VS, 2017. 250 S. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/101946/1/9783763959211.pdf>.

60. Nation I. S. P., Newton J. Teaching ESL/EFL Listening and Speaking. 2nd ed. New York : Routledge, 2020. 272 p. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429203114> (дата звернення: 12.02.2025).
61. Pourhaji R., Sadeghi K. Monologic vs. dialogic approaches in the EFL classroom : comparative analysis. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 2021. Vol. 17, No 2. P. 995–1010. URL: <https://www.jlls.org/index.php/jlls/article/view/3024> (дата звернення: 06.11.2024).
62. Ryan R. M., Deci E. L. Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*. 2020. Vol. 7, Iss. 1. P. 1–32. URL: [https://selfdeterminationtheory.org/wpcontent/uploads/2020/04/2020_RyanDeci CEP_PrePrint.pdf](https://selfdeterminationtheory.org/wpcontent/uploads/2020/04/2020_RyanDeci_CEP_PrePrint.pdf) (дата звернення: 20.03.2025).
63. Salmanova S. Communicative Approach in Foreign Language Teaching. EGJLLE. 2025. URL: <https://egarp.lt/index.php/EGJLLE/article/view/147> (дата звернення: 29.11.2025).
64. Tieliezhkina O. O. Creative teaching methods in the formation of language and speech competencies: experience working with Arab students. *Arab World English Journal*. 2022. Vol. 13, No 2. P. 473–489. URL: <https://awej.org/> (дата звернення: 06.11.2024).
65. Ur P. A Course in English Language Teaching. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2016. 300 p..

